

Työterveyslaitos | Arbetshälsöinstitutet
Finnish Institute of Occupational Health

Maatalousyrittäjien koettu työkyky ja työssä jatkamisajatukset

LOPPURAPORTTI MAATALOUSYRITTÄJIEN ELÄKELAITOKSELLE

Merja Perkiö-Mäkelä
Maria Hirvonen

Työterveyslaitos | Arbetshälsöinstitutet
Finnish Institute of Occupational Health

Maatalousyrittäjien koettu työkyky ja työssä jatkamisajatukset

LOPPURAPORTTI MAATALOUSYRITTÄJIEN ELÄKELAITOKSELLE

Merja Perkiö-Mäkelä
Maria Hirvonen

Työterveyslaitos
Helsinki

Työterveyslaitos

Työterveyshuolto

PL 40

00251 Helsinki

www.ttl.fi

© 2017 Työterveyslaitos ja kirjoittajat

Julkaisu on toteutettu Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen työturvallisuusapurahan tuella.

Tämän teoksen osittainenkin kopiointi on tekijänoikeuslain (404/61, siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen) mukaisesti kielletty ilman asianmukaista lupaa.

ISBN 978-952-261-721-7 (PDF)

TIIVISTELMÄ

Suomalainen maatalous on muuttunut voimakkaasti viime vuosikymmenien aikana ja muutos jatkuu. Maatilojen ja maatalousyrittäjien määrä vähenee, keskimääräinen peltoala kasvaa ja kasvinviljelytilojen osuus suhteessa kotieläintiloihin suurenee. Maatalousyrittäjien työn luonne on muuttunut ja työn vaatimukset kasvavat.

Tutkimuksen tavoitteena oli löytää ne tekijät, joita kehittämällä voidaan edistää maatalousyrittäjien työkykyä ja työssä jatkamista. Tutkimusaineiston muodostivat Työterveys ja maatalous Suomessa-tutkimuksen (Perkiö-Mäkelä ym. 2016) päätoimiset maatalousyrittäjät (n=2169). Aineiston analyyseissä käytettiin ristiintaulukoinnin lisäksi logistista regressio-analyysia, missä maatalousyrittäjien työhön, työoloihin, terveyteen ja elintapoihin liittyvien muuttujien yhteyttä tarkasteltiin erikseen kolmeen tulospuuttajaan. Tulospuuttajia olivat koettu työkyky, eläkeajatukset ja työssä jatkamisen harkitseminen 63 ikävuoden jälkeen.

Hyvän työkyvyn ryhmään (arvo 8–10 asteikolla 0–10) kuuluivat todennäköisimmin alle 64-vuotiaat, johtamistehtävät tärkeiksi kokevat, työnsä fyysisesti korkeintaan jonkin verran raskittavaksi kokevat, raskaat nostot ja kantamisen korkeintaan jonkin verran haittavana kokevat, useammin työnimua kokevat, terveydentilansa hyväksi kokevat, maatalousyrittäjät, joilla ei ollut lääkärin toteamaa työssä haittaavaa pitkäaikaissairautta vai vammaa, maatalousyrittäjät, joilla ei ollut ollut tutkimusta edeltäneen kuukauden aikana pitkäaikaisesti tai toistuvasti sekä tuki- ja liikuntaelin että psyykkisiä oireita ja normaalipainoiset maatalousyrittäjät.

Työssä jatkamiseen terveyden puolesta eläkeikään saakka uskovien ryhmään kuuluivat todennäköisimmin viljanviljelijät, muu nautakarjatilliset, alle 35-vuotiaat ja vähintään 55-vuotiaat, johtamistehtävät mielekkäiksi kokevat, maatalousyrittäjät, jotka kokivat tapaturmariskin työssään korkeintaan kohtalaiseksi, hankalat työasennot korkeintaan jonkin verran haittaavina kokevat, hyvin tai kohtalaisesti maataloustyön aiheuttamasta kuormituksesta työpäivän jälkeen palautuvat, maataloustyöhön tyytyväiset, terveydentilansa hyväksi kokevat ja maatalousyrittäjät, joilla ei ollut lääkärin toteamaa työssä haittaavaa pitkäaikais-sairautta vai vammaa.

Työssä jatkamista 63 ikävuoden jälkeen harkitsevien ryhmään kuuluivat todennäköisimmin viljanviljelijät, muu kotieläintilliset (muut kuin naudat), maatalousyrittäjät, joille ei ollut ajankohtaista jatkaako joku tilan viljelyä maatalousyrittäjän jäädessä eläkkeelle ja useammin työn imua kokevat maatalousyrittäjät.

Hyvä terveys on tärkeä perusta sille, että maatalousyrittäjä kokee työkykynsä hyväksi ja uskoo jatkavansa työssään terveydentilansa puolesta eläkeikään saakka. Terveyttä edistä-

vät toimet, sairauksien hyvä hoito, tuki- ja liikuntaelinoireiden ja psyykkisten oireiden lievittäminen ovat tarpeen, kun pyritään ehkäisemään maatalousyrittäjien työurien keskeytymistä ennenaikaiseen eläkkeeseen.

Työn ruumiillinen rasittavuus oli selkeästi yhteydessä koettuun työkykyyn ja eläkeajatukseen. Työn fyysisen kuormittavuuden tasapainottamiseen tulee panostaa työtä, työvälineitä ja työympäristöä kehittämällä, jotta työssä jatkettaisiin nykyistä pidempään.

Työn imun tuntemukset voivat merkittävästi edistää työurien pidentämistä myös maatalousyrittäjillä. Mahdollisuus hyödyntää kokemusta ja taitojaan sekä kehittyä haastavassa työssä, jonka sisältöä voi itse muokata ja kehittää sekä mahdollisuus nähdä kättensä jäljet työssä, ovat tärkeitä työn imua lisääviä tekijöitä.

ABSTRACT

Finnish agriculture has changed dramatically in recent decades and this change will continue. The number of farms and farmers will decrease, the average arable land area will grow and the share of crop farms in relation to livestock farms will increase. The nature of farmers' work has changed and the job requirements are becoming stricter and more numerous.

The aim of this study was to identify the factors that can be improved in order to contribute to the farmers' work ability and continuing at work. The sample in this study comprised the full-time farmers ($n=2,169$) of the study "Occupational health and agriculture in Finland" (Perkiö-Mäkelä et al. 2016). The research material was analyzed using cross tabulation and logistic regression methods, in which we separately analyzed the relationship between variables related to farmers' work, working conditions, health and lifestyle and three outcome variables. The outcome variables comprised perceived work ability, thoughts of retirement and consideration of continuing at work after the age of 63.

The group of "good work ability" (8–10 on a scale of 0–10) was most likely to include those under 64 years of age, those who place a high value on managerial duties, those who feel that their work is physically not more than somewhat strenuous, those who feel that heavy lifting and carrying is not more than somewhat bothersome, those who experience work engagement more frequently, those who feel that their health is good, farmers who did not have a debilitating long-term illness or injury diagnosed by a doctor, farmers who had not had, during the 30 days prior to the study, both musculoskeletal and mental symptoms either for a prolonged period or recurrently, and farmers of normal weight.

The group that believed that their health would allow them to continue working until retirement age was most likely to include crop farmers, other cattle ranchers, those under 35 years of age or at least 55 years of age, those who find managerial duties meaningful, farmers who think that the accident risk in their work is moderate at the most, those who feel that awkward postures are not more than somewhat bothersome, those who recover well or fairly well from the strain of agricultural work after the working day, those who are happy with agricultural work, those who feel that their health is good, and farmers who did not have a debilitating long-term illness or injury diagnosed by a doctor.

The group considering continuing at work after the age of 63 was most likely to include crop farmers, other livestock farmers (other than cattle), farmers for whom the question of whether or not someone will take over the farm as they themselves retire was not topical, and farmers who experience work engagement more frequently.

Good health is an important basis for farmers to perceive that their work ability is good and to believe that their health will allow them to continue at work until retirement age. If

we aim to prevent farmers' working careers from ending in premature retirement, we need health-promoting measures, good medical care, and alleviation of musculoskeletal and psychiatric symptoms.

There was a clear correlation between the physical workload and the perceived work ability and thoughts of retirement. We need to invest in the balancing of the physical workload by improving the work, equipment and the work environment, so that people can continue at work for longer than at present.

Feelings of work engagement can significantly contribute to the extension of working careers also for agricultural entrepreneurs. The opportunity to benefit from one's experience and skills and to improve in challenging work, the content of which one can modify and develop, as well as the opportunity to see the results of one's work, are important factors contributing to work engagement.

Sammandrag

Det finländska lantbruket har kraftigt förändrats under de senaste årtiondena, och ändringen fortsätter. Antalet lantgårdar och lantbruksföretagare minskar, den genomsnittliga åkerarealen ökar och antalet gårdar som odlar växter ökar i förhållande till lantgårdarna med djur. Lantbrukarföretagarens arbete har fått ny karaktär och arbetets krav ökar.

Syftet med undersökningen var att finna de faktorer som bör utvecklas för att gynna lantbruksföretagarnas arbetsförmåga och ork i arbetet. De huvudsakliga lantbruksföretagarna (n=2 169) i forskningen Työterveys ja maatalous Suomessa (Arbetshälsa och lantbruk i Finland) (Perkiö-Mäkelä et. al. 2016) utgör forskningsmaterialet. I analysen av materialet användes korstabeller men även logisk regressionsanalys där förbindelsen mellan faktorer som gäller lantbruksföretagarnas arbete, arbetsförhållanden, hälsa och levnadssätt granskades skilt mot tre resultatvariabler. Resultatvariablerna var upplevd arbetsförmåga, pensionstankar och vilka som överväger att fortsätta arbeta efter 63 års ålder.

Till gruppen med god arbetsförmåga (värdet 8–10 på skalan 0–10) tillhörde mest sannolikt personer under 64 år, de som ansåg ledningsuppgifterna vara viktiga, de som ansåg att arbetet högst är något fysiskt påfrestande, de som upplevde att tunga lyft och bärningar vara högst något påfrestande, de som oftare upplevde ett sug till arbetet, lantbruksföretagare som bedömde sig ha god hälsa och de som inte hade någon långtidssjukdom eller skada konstaterad av läkare som hindrar arbetet, lantbruksföretagare som inte under månaden innan undersökningen hade haft några långvariga eller upprepade symptom i stöd- och rörelseorganen eller psykiska symptom samt normalviktiga lantbruksföretagare.

Till gruppen som tror att de med tanke på hälsan kommer att orka i arbetet fram till pensionsåldern tillhörde mest sannolikt de som odlar spannmål, övriga med nötboskap, personer som är under 35 år och personer som är högst 55 år, de som ansåg ledningsuppgifterna vara viktiga, lantbrukare som upplevde att olycksrisken i arbetet är högst måttlig, de som upplever att svåra arbetsställningar är högst något störande, personer som återhämtar sig från lantbruksarbetets påfrestningar väl eller måttligt efter arbetsdagen, de som är nöjda med lantbruksarbetet, de som upplever sig ha god hälsa och lantbruksföretagare som inte hade någon långtidssjukdom eller skada konstaterad av läkare som hindrar arbetet.

Till gruppen som överväger att fortsätta arbeta efter 63 års ålder tillhörde mest sannolikt de som odlar spannmål, de med övriga djur (än nötkreatur), lantbruksföretagare för vilka det inte var aktuellt med att någon annan fortsätter med odlingen efter att lantbruksföretagaren går i pension och de lantbruksföretagare som oftast upplevde ett sug till arbetet.

En god hälsa är en viktig grund för att lantbruksföretagaren ska uppleva sig ha god arbetsförmåga och tro sig orka hälsomässigt i arbetet ända fram till pensionsåldern. Åtgärder som främjar hälsan, en god vård av sjukdomar, lindring av symptom i stöd- och rörelseorganen och av psykiska symptom behövs för att förhindra lantbruksföretagarnas karriärer från att avbrytas genom förtida pensionering.

Arbetets kroppsliga påfrestningar hörde tydligt samman med den upplevda arbetsförmågan och tankarna kring pensionering. För att balansera arbetets fysiska belastningar bör satsningar utföras för att utveckla arbetet, redskap och arbetsmiljön för att personerna ska orka i sitt arbete längre än idag.

Känslan av suget i arbetet kan märkbart främja längre arbetskarriärer även hos lantbruksföretagare. Möjligheten att utveckla sina erfarenheter och kunskaper samt att utvecklas i ett utmanande arbete vars innehåll går att bearbeta och utveckla samt möjligheten att se resultatet av sina händers arbete är viktiga faktorer som ökar på suget i arbetet.

SISÄLLYS

1	Tausta.....	11
1.1	Koettu työkyky ja työssä jatkaminen.....	11
1.2	Työympäristö.....	12
1.3	Työn fyysinen kuormittavuus.....	13
1.4	Työn henkinen kuormittavuus.....	13
1.5	Koettu terveys ja oireet	14
1.6	Terveysteen liittävät elintavat.....	15
2	Tavoitteet	16
3	Aineisto ja menetelmät.....	17
3.1	Aineisto	17
3.2	Menetelmät	17
4	Tulokset	29
4.1	Koettu työkyky.....	29
4.2	Eläkeajatuksat	37
4.3	Työssä jatkamisen harkinta 63 ikävuoden jälkeen	45
4.4	Tulosmuuttujien suhde toisiinsa	50
5	Pohdinta	53
5.1	Koettu työkyky.....	53
5.2	Eläkeajatuksat	55
5.3	Työssä jatkamisen harkinta 63 ikävuoden jälkeen	56
6	Suositukset	58
7	Lähteet	59

1 TAUSTA

1.1 Koettu työkyky ja työssä jatkaminen

Laaja-alaisen työkykykäsitteen mukaan ihminen ja työ muodostavat kokonaisuuden, johon vaikuttavat yksilön voimavarat, toimintakyky ja osaaminen, työolot, työn sisältö, työyhteisö ja työorganisaatio. Työkykyyn saattavat vaikuttaa myös erilaiset makrotason tekijät, kuten muutokset lainsäädännössä sekä erilaiset työvoima- ja koulutuspoliittiset linjaukset. Työkyvyn käsite on muuttunut ajan ja tutkimuksen myötä. Mitä enemmän käsitettä on tutkittu, sitä moniulotteisemmaksi ja monipuolisemmaksi kuva työkyvystä on muodostunut. Työkyvyn ulottuvuudet ovat laajentuneet yksilön voimavaroista ja työorganisaation ominaisuuksista yhteiskunnallisiin tekijöihin ja eri toimijoiden rooleja kuvaaviin tekijöihin. (Gould ym. 2006).

Työkykyindeksi on laajasti käytetty menetelmä työkyvyn arviointiin (Tuomi ym. 1997). Terveys 2000–aineiston avulla pystyttiin työkykyindeksin vaihtelusta selittämään 49 prosenttia käyttämällä työkyvyn talomallissa olevia muuttujia. Voimakkaimmat selittävät tekijät olivat terveyden ja toimintakyvyn sekä työn ydinrakenteet (Tuomi ym. 2006). Työkykyindeksin ensimmäisen kysymyksen (nykyinen työkyky verrattuna elinaikaiseen parhaimpaan asteikolla 0–10 pistettä) on todettu olevan voimakkaassa yhteydessä koko työkykyindeksin pistemäärään (Ahlström ym. 2010).

Koetun työkyvyn on useissa tutkimuksissa todettu olevan yhteydessä varhaiseläkkeelle ja työkyvyttömyyseläkkeelle jäämiseen (Gould 2006, Hopsu 2005, Huuhtanen 2006, Ilmarinen 2004, Sell ym. 2009, von Bonsdorff 2010). Karisalmi ym. (2008) totesivat Joustava eläkeikä–tutkimuksen seurannassa, että huono työkyky liittyi haluttomuuteen jatkaa työntekoa vähintään 63. ikään saakka tai pidempään. Muita työssä jatkamisen haluttomuuteen liittyviä tekijöitä olivat naissukupuoli, työnantajan tuen puute ikääntyvälle työntekijälle ja suuri psyykkinen kuormittuminen.

Työkyky, työn imu ja työssä jatkamisajatukset–artikkelissa (Perkiö-Mäkelä, Hakanen, Hirvonen 2012) todettiin, että mitä paremmaksi palkansaaja koki työkykynsä asteikolla 0–10, sitä todennäköisemmin hän harkitsi työssä jatkamista 63. ikävuoden jälkeen. Lisäksi henkilöt, jotka arvioivat työkykynsä asteikolla 0–10 erittäin hyväksi (9–10) olivat neljä kertaa harvemmin ajatelleet eläkkeelle siirtymistä kuin henkilöt, joiden työkykyarvio oli korkeintaan 7.

Työterveys ja maatalous Suomessa 2014–tutkimuksessa (Perkiö-Mäkelä ym. 2016) päätoimiset maatalousyrittäjät antoivat nykyiselle työkyvyilleen keskimäärin arvon 7,8 asteikolla 0–10. Joka kolmas koki työkykynsä alentuneeksi verrattuna elinikäiseen parhaimpaan ar-

voon. Viisi kuudesta arvioi pystyvänsä terveytensä puolesta työskentelemään maataloustyössä eläkeikään saakka. Useimmin mainitut edellytykset työssä jatkamiselle 63 ikävuo-

den jälkeen olivat taloudelliset tekijät, oma terveys sekä mielekäs, mielenkiintoinen ja haastava työ.

1.2 Työympäristö

Vakavat työtapaturmat, ammattitaudit ja työhön liittyvät sairaudet voivat aiheuttaa työkyvttömyyden ja siten estää työssä jatkamisen täysin tai osittain. Osa vakavista ammattitau-

dista ja työhön liittyvistä sairauksista johtuu altistumisesta työympäristön fysikaalisille, kemiallisille tai biologisille haittatekijöille. Työympäristön altisteilla ja vaaratekijöillä voi olla vaikutusta myös työkykyisten työntekijöiden työssä jatkamiseen, varsinkin jos niiden koetaan aiheuttavan huomattavaa terveydellistä haittaa tai epäviihtyisyyttä. Pölyinen, meluinen ja tapaturmavaaralliseksi koettu työympäristö voi lisätä työntekijöiden halua siirtyä eläkkeelle mahdollisimman varhain vaikka työkyky ei olisikaan alentunut. (Kauppinen, Salminen, Hirvonen, Perkiö-Mäkelä 2012.)

Melua ja pölyä voidaan pitää työssä jatkamiskyvyn ja -haluun myötävaikuttavana tekijänä, koska niistä kärsivien palkansaajien halukkuus jatkaa työelämässä oli keskimääräistä vähäisempi ja ajatukset ennenaikaiselle eläkkeelle siirtymisestä keskimääräistä yleisempiä. Eläkeajatuksia lisäsivät myös muut työympäristön haitat, kuten kylmyys ja tapaturmavaarat. (Kauppinen, Salminen, Hirvonen, Perkiö-Mäkelä 2012.)

Työterveys ja maatalous Suomessa 2014–tutkimuksen mukaan (Perkiö-Mäkelä ym. 2016) pölyt ja melu olivat useimmin koettuja työympäristön fysikaalisia ja kemiallisia haittatekijöitä päätoimisilla maatalousyrittäjillä. Lähes joka viides päätoiminen maatalousyrittäjä koki, että pölyt haittaavat melko tai hyvin paljon työssä. Näin kokivat erityisesti sikatilalliset ja viljanviljelijät. Joka kuudes koki melun haittaavan melko tai hyvin paljon työssä. Näin kokivat erityisesti sikatilalliset ja metsätaloutta harjoittavat. Muut kysytyt työympäristön haittatekijät koettiin selvästi harvemmin haittaavina työssä. Heikon tai häikäisevän valaistuksen melko tai hyvin haittaavina työssään koki 8 % yrittäjistä ja tärinän koki melko tai hyvin haittaavina työssään 7 % yrittäjistä. Erityisen paljon tärinä haittasi metsätilallisia (17 %) Homeen tai maakellarin hajun ja myrkylliset ja ärsyttävät aineet koki melko tai hyvin haittaavina työssään 4 % yrittäjistä. Työympäristön kaasut ja tuotantorakennuksen ilman koki melko tai hyvin haittaavina työssään 3 % yrittäjistä. Lähes joka viidennelle päätoimiselle maatalousyrittäjälle oli sattunut tapaturma maataloustyössä tutkimusta edeltäneen 12 kuukauden aikana ja yhdelle kahdeksasta lääkärissä käyntiä vaatinut tapaturma maataloustyössä.

ajatuksia siirtyä ennenaikaiselle eläkkeelle. Myös työhönsä tyytymättömät olivat ajatelleet ennenaikaiselle eläkkeelle siirtymistä työhönsä tyytyväisempiä useammin. (Vartia, Hirvonen 2012.)

Mitä useammin palkansaaja koki työn imua, sitä todennäköisemmin hän ei ollut ajatellut siirtyä eläkkeelle ennen vanhuuseläkeikää ja sitä todennäköisemmin hän harkitsi jatkavansa työelämässä mukana oloa 63. ikävuoden jälkeen. (Perkiö-Mäkelä, Hakanen, Hirvonen 2012.)

Työterveys ja maatalous Suomessa 2014–tutkimuksen mukaan (Perkiö-Mäkelä ym. 2016) kaksi kolmasosaa päätoimisista yrittäjistä oli melko tai erittäin tyytyväisiä työhönsä. Jatkuva kiire ja kireä aikataulu sekä tilan taloudellinen epävarmuus kuitenkin huolestuttivat yrittäjiä. Neljä kymmenestä kokee työnsä henkisesti rasittavaksi. Henkistä kuormitusta aiheuttaa erityisesti tilan toimintaan liittyvä byrokratia ja hallinnollinen työ. Suurilla tiloilla työ koetaan henkisesti rasittavammaksi ja stressaavammaksi verrattuna pienempiin tiloihin. Puoliso, ystävät ja tuttavat sekä perhe tarjoavat yrittäjille tukea henkiseen jaksamiseen. Useampi kuin yhdeksän kymmenestä päätoimisesta maatalousyrittäjästä koki palautuvansa hyvin tai kohtalaisesti työpäivän jälkeen. Päätoimisista maatalousyrittäjistä kolme viidestä koki työn imua työssään vähintään useita kertoja viikossa.

1.5 Koettu terveys ja oireet

Hyvän terveydentilan ja siihen liittyvän toimintakyvyn katsotaan yleisesti lisäävän työkykyä ja työmotivaatiota. Se, missä määrin sairaus tuottaa merkittäviä ongelmia työkyvyssä, luonnollisesti riippuu myös mm. työn asettamista vaatimuksista. Tuki- ja liikuntaelimestön ki-puoireiden lukumäärän on todettu olevan yhteydessä arvioon siitä, pystyykö henkilö jat-kamaan nykyisessä työssään seuraavien kahden vuoden ajan ja aikomuksiin siirtyä ennen-aikaiselle eläkkeelle (Miranda ym. 2010).

Hyvä terveydentila on ollut yhteydessä sekä eläkeajatusten puuttumiseen että työhön si-toutumiseen. Vastaamishetken terveydentila ei sen sijaan liittynyt halukkuuteen jatkaa työssä 63. ikävuoden saavuttamisen jälkeen. (Leino-Arjas, Perkiö-Mäkelä ja Hirvonen 2012)

Työterveys ja maatalous Suomessa 2014–tutkimuksen mukaan (Perkiö-Mäkelä ym. 2016) kaksi kolmesta päätoimisesta maatalousyrittäjästä koki terveydentilansa ikäisiinsä verrat-tuna hyväksi. Noin joka neljännellä oli työtä haittaava pitkäaikaissairaus, yleisimmin tuki- ja liikuntaelinsairaus. Joka kolmannella oli ollut viimeisen puolen vuoden aikana pitkään tai toistuvasti sellaisia henkisiä tai ruumiillisia vaivoja, jotka aiheutuivat maataloustyöstä tai joita maataloustyö pahensi, myös näistä oireista tuki- ja liikuntaelinoireet olivat yleisimpiä.

Jokin pitkäaikainen tai toistuvasti esiintynyt tuki- ja liikuntaelinoire oli ollut edeltäneen kauden aikana ollut seitsemällä kymmenestä päätoimisesta maatalousyrittäjästä.

1.6 Terveysten liittyvät elintavat

Elintavoilla on merkitystä paitsi elintapasairauksien, kuten tyypin 2 diabeteksen ja sydäntautien kehittymiseen, jotka lyhentävät työurien pituutta ja heikentävät työkykyä, myös päivittäisen työssä jaksamisen ja suoriutumisen sekä työstä palautumisen kannalta. (Laitinen, Perkiö-Mäkelä, Virtanen 2013.)

Palkansaajat, joiden elintavat kokonaisuutena olivat vähintään kohtuullisen hyvät, kuuluivat useammin ryhmään, jotka eivät olleet ajatelleet siirtyä eläkkeelle ennen vanhuuseläkeikää kuin henkilöt, joiden elintavat olivat huonot. Heidän joukossaan oli myös enemmän heitä, jotka harkitsivat työssä jatkamista 63. ikävuoden jälkeen. (Perkiö-Mäkelä, Leino-Arjas 2012.)

Työterveys ja maatalous Suomessa 2014–tutkimuksen mukaan (Perkiö-Mäkelä ym. 2016) päätoimisista maatalousyrittäjistä joka neljäs harrasti kuntoliikuntaa vähintään kolme kertaa viikossa, valtaosa ei tupakoinut, joka kolmas ei ollut ylipainoinen, kolme neljästä käytti alkoholia kohtuullisesti ja neljä viidestä nukkui sopivasti.

2 TAVOITTEET

Projektin tavoitteena oli löytää ne maatalousyrittäjien työhön, työoloihin, terveyteen ja elintapoihin liittyvät tekijät, joita kehittämällä voidaan edistää maatalousyrittäjien työkykyä ja työssä jatkamista.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Aineisto

Aineiston muodostivat Työterveys ja maatalous Suomessa 2014–tutkimuksen (MTH2014) päätoimiset maatalousyrittäjät (n=2169) (Perkiö-Mäkelä ym. 2016). MTH2014–tutkimuksen otoskehikon muodostivat vuonna 2014 tukihakemuksen täyttäneet tilat. Tulokset painotettiin vastaamaan koko satunnaisotoksen tuotantosuuntajakaumaa. Aineisto edustaa hyvin suomenkielisiä, 18–68-vuotiaita maatalousyrittäjiä.

MTH2014–tutkimus oli kuvaileva tutkimus poikkileikkausasetelmalla. Pääosa aineistosta kerättiin puhelinhaastattelun avulla. Puhelinhaastattelut tehtiin lokakuu 2014 ja tammikuu 2015 välisenä aikana. Päätoimisten maatalousyrittäjien haastattelu kesti keskimäärin 46 minuuttia. Puhelinhaastattelun teema-alueita olivat maatalousyrittäjiin ja työhön liittyvät taustatiedot, työolot ja työmenetelmät, henkinen hyvinvointi, johtaminen, tapaturmat, työn fyysinen kuormittavuus, koettu työkyky, terveys, elintavat, työssä jatkaminen ja työterveyshuolto.

MTH2014–aineisto mahdollisti laaja-alaisen maatalousyrittäjien työkykyyn ja työssä jatkamiseen vaikuttavien tekijöiden analysoinnin. Analyysien avulla selvitettiin, mitkä työhön, työoloihin, terveyteen ja elintapoihin liittyvät tekijät ovat yhteydessä päätoimisten maatalousyrittäjien koettuun työkykyyn ja työssä jatkamisajatuksiin.

3.2 Menetelmät

3.2.1 Tilastolliset analyysit

Aineiston analyysissä käytettiin ristiintaulukoinnin lisäksi logistista regressionalyysiä, jossa selittävien muuttujien yhteyttä tarkasteltiin erikseen kolmeen tulosmuuttujaan: koettu työkyky, eläkeajatuksat ja työssä jatkamisen harkinta 63 ikävuoden jälkeen.

Selittävien muuttujien aihealueita olivat: taustamuuttujat, tilan toiminta, tilan ulkopuolinen toiminta, johtaminen, työympäristö, työn fyysinen kuormittavuus, työn henkinen kuormittavuus, palautuminen, työtyytyväisyys, tuki henkiseen jaksamiseen, koettu terveys ja oireet, terveyteen liittyvät elintavat ja työterveyshuolto.

Tilastolliset analyysit etenivät seuraavasti:

1. Jokaisen tulosmuuttujan yhteyttä yksittäisiin selittäviin muuttujiin tarkasteltiin ristiintaulukoimalla. Tilastollinen merkitsevyys testattiin χ^2 -testillä ($p < 0.05$).

2. Yksittäiset selittävät muuttujat laitettiin aihealueittain logistiseen regressioanalyysiin, millä voitiin vakioda muiden mallissa olevien saman aihealueen muuttujien vaikutus tulosmuuttujaan.
3. Eri aihealueiden kaikki tilastollisesti merkitsevät selittävät muuttujat laitettiin logistiseen regressioanalyysiin, millä voitiin vakioda muiden mallissa olevien muuttujien vaikutus tulosmuuttujaan.

Logistinen regressioanalyysi sopii hyvin kyselyaineistojen analysointiin, kun tutkittavana on jonkin tapahtuman tai ilmiön esiintyminen. Logistisen regression ristitulosuhteet (odds ratiot) kuvaavat hyvän työkyvyn ja työssä jatkamisajatusten yleisyyttä tarkastellussa osajoukossa valitun vertailuryhmän suhteen. Tulokset ilmoitetaan riskitulosuhteen (odds ratio, OR) ja sen 95 %:n luottamusvälin avulla (95%CI).

3.2.2 Tulostulokset

3.2.2.1 Koettu työkyky

18–68-vuotiaat päätoimiset maatalousyrittäjät

>t18< Oletetaan, että työkyky on parhaimmillaan saanut 10 pistettä. Minkä pistemäärän antaisit nykyiselle työkyvyllesi asteikolla 0–10? (0 tarkoittaa, ettet nykyisin pysty lainkaan työhön)

- 0–7, alentunut työkyky
- 8–10, hyvä työkyky

3.2.2.2 Eläkeajatuksien

18–68-vuotiaat päätoimiset maatalousyrittäjät

>t19< Uskotko, että terveytesi puolesta pystyt työskentelemään maataloustyössä eläkeikään saakka

- ei ja todennäköisesti ei
- kyllä ja todennäköisesti kyllä

3.2.2.3 Työssä jatkamisen harkinta 63 ikävuoden jälkeen

Työssä jatkamisen harkintaa 63 ikävuoden saavuttamisen jälkeen kysyttiin seuraavalla kysymyksellä vähintään 45 vuotta täyttäneiltä työssä olevilta päätoimisilta maatalousyrittäjiltä. Tuloksissa esitetään 45–63-vuotiaiden vastaukset.

>t20< Sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteena on, että työolosuhteet ja ihmisten terveys kehittyisivät niin, että työelämässä jaksettaisiin pidempään. Mitkä asiat saisivat sinut jatkaamaan maataloustyössä 63 ikävuoden jälkeen? Vastaukset ryhmiteltiin seuraaviin luokkiin:

- hyvä ja kannustava työyhteisö
 - hyvä ja toimiva työympäristö
 - taloudelliset tekijät
 - mielekäs, mielenkiintoinen ja haastava työ
 - työn keventäminen
 - työaika
 - oma terveys
 - tilan jatkamiseen liittyvät tekijät
 - byrokratian vähentäminen
 - maatalouspolitiikan selkiytyminen
 - pakko
 - muu edellytys
 - ei mikään
-
- mikään ei saisi jatkamaan työelämässä mukana oloa 63 ikävuoden jälkeen
 - kyllä, mainitsee jonkin edellytyksen

3.2.3 Selittävät muuttujat

3.2.3.1 Taustamuuttujat

Tutkimuksessa käytettiin seuraavia taustamuuttujia: ikä, sukupuoli, siviilisäät, maatalousalan koulutus, palkatut työntekijät, tuotantosuunta ja tilan kokonaispeltopinta-ala.

>b2< Mikä on syntymävuotesi?

- alle 35
- 35–44
- 45–54
- 55–64
- yli 64

>b1< Sukupuoli

- mies
- nainen

>b4< Oletko

- naimisissa tai avoliitossa
- naimaton, asumiserossa tai eronnut, leski

>b3u< Onko sinulla jokin maatalousalan koulutus?

- ei, kurssimuotoista koulutusta, maamieskoulu/emäntäkoulu
- maatalousalan perustutkinto, agrologi, agronomi

>b36u2< Käytättekö palkattua työntekijää?

- ei
- kyllä

>b43u< Mikä on tilanne tärkein tuotantosuunta?

- lypsykarjatalous
- muu nautakarjatalous
- muu kotieläintalous
- viljanviljely
- muu kasvinviljely

Otostiedoista kokonaispeltopinta-ala, ha

- 0–49
- 50–

3.2.3.2 Tilan toiminta

Maatilan toimintaan liittyviä muuttujia olivat tilan toiminnan kehittäminen, muutokset tilan toiminnassa ja jatkaja tilalle.

>n1< Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa parhaiten tilan toiminnan kehittämistä?

- toimintaa on hiljattain kehitetty merkittävästi, nyt ei aktiivista kehittämistä/toimintaa kehitetä merkittävästi
- toimintaa kehitetään jonkin verran
- toiminta pidetään ennallaan

>b57< Suunnitteletteko tekevänne olennaisia muutoksia tilan tuotannossa seuraavan 5 vuoden aikana? EU-tukikauden aikana

- ei
- kyllä
- ei ole ajankohtaista

>b59< Onko todennäköistä, että joku jatkaa tilan viljelyä jäätyäsi eläkkeelle?

- ei
- kyllä/tila on jo muiden hoidossa
- ei ole ajankohtaista

3.2.3.3 Tilan ulkopuolinen toiminta

Tilan ulkopuoliseen toimintaan liittyviä muuttujia olivat sivutyön tekeminen, urakointipalveluiden myynti ja osto sekä yhteistyö naapureiden kanssa. Näistä laskettiin summamuuttuja, mikä kuvasi tilan ulkopuolisen toiminnan määrää. Vastausvaihtoehto kyllä=1 piste, ei=0 pistettä.

>b11< Teetkö myös muuta työtä kuin maatalous- tai metsätöitä?

>b35a< Käytättekö maksullisia urakointi- tai muita palveluita?

>b35b< Entä mitä palveluita myytte muille?

>b34< Teettekö yhteistyötä muiden viljelijöiden kesken esimerkiksi vaihtotyön muodossa niin että, rahaa ei käytetä?

- 0,1,2, vähemmän tilan ulkopuolelle suuntautuvaa toimintaa
- 3,4, enemmän tilan ulkopuolelle suuntautuvaa toimintaa

3.2.3.4 Johtaminen

Johtamiseen liittyviä muuttujia olivat johtamisen koettu mielekkyys, tärkeys ja kuormittavuus.

>j2< Miten mielekkääni koet tilan johtamiseen liittyvät tehtävät?

Johtamisella tarkoitetaan maatilan käytännön toiminnan suunnittelua, ohjaamista ja valvontaa, talouden hallintaa, yrityksen myynti-, markkinointi ja asiakastyötä sekä erilaisia hallinnollisia tehtäviä.

- ei lainkaan mielekkäitä/eivät kovinkaan mielekkäitä
- melko mielekkäitä/hyvin mielekkäitä

>j3< Miten tärkeinä tilasi menestymisen kannalta pidät tilan johtamiseen liittyviä tehtäviä?

- ei lainkaan tärkeitä/eivät kovinkaan tärkeitä
- melko tärkeitä/hyvin tärkeitä

>j4< Kuormittavatko tilan johtamiseen liittyvät tehtävät sinua

- harvoin tai ei koskaan/silloin tällöin
- usein

3.2.3.5 Työympäristö

Työympäristöön liittyviä muuttujia olivat työympäristön koetut haittatekijät, tapaturmariskien kokeminen, tilan olosuhteet työturvallisuuden näkökulmasta ja riskien arviointi.

>h5< Missä määrin melu haittaa sinua työssäsi

>h6< Entä tärinä

>h7< Entä heikko tai häikäisevä valaistus?

>h8< Missä määrin työympäristösi kaasut tai tuotantorakennuksen ilma haittaa sinua työssäsi?

>h9< Missä määrin pölyt haittaavat sinua työssäsi?

>h10< Entä homeen tai maakellarin haju?

>h11< Entä myrkylliset tai ärsyttävät aineet, kuten esimerkiksi kasvinsuojeluaineet, pesu- ja desinfiointiaineet, tai säilöntäaineet?

- ei lainkaan/jonkin verran
- melko paljon/hyvin paljon

>h12< Millaiseksi arvioit tapaturmariskin omassa työssäsi? Onko se

- lähes olematon/melko pieni
- kohtalainen
- melko suuri/erittäin suuri

>n2< Mikä seuraavista väittämistä kuvaa parhaiten työturvallisuutta tilallasi?

- tilan olosuhteet ovat työturvallisuuden näkökulmasta kunnossa
- tilan työturvallisuudessa on joitakin puutteita/tilan työturvallisuudessa on merkittäviä puutteita

>n3< Mikä seuraavista väittämistä kuvaa riskien arviointia tilallasi parhaiten?

Riskinarvioinnilla tarkoitetaan työssä esiintyvien vaarojen ja haittojen tunnistamista, vaaratekijöiden aiheuttamien riskien suuruuden määrittämistä, riskin merkittävyyden arviointia ja toimenpiteitä riskien poistamiseksi tai pienentämiseksi siedettävälle tasolle.

- riskien arviointi on säännöllistä ja jatkuvaa toimintaa, ja kehittämistoimenpiteitä tehdään
- riskien arviointia tehdään satunnaisesti/riskien arviointia ei ole tehty

3.2.3.6 Työn fyysinen kuormittavuus

Työn fyysiseen kuormittavuuteen liittyviä muuttujia olivat maataloustyön koettu ruumiillinen rasittavuus, hankalien työasentojen sekä raskaiden nostojen ja kantamisen koettu haittaavuus.

>t24< Seuraavaksi kysyn työsi rasittavuudesta ja muistutan, että kaikissa työtä koskevissa kysymyksissä tarkoitetaan maataloustyötäsi.

Onko maataloustyösi ruumiillisesti

- kevyttä/melko kevyttä/jonkin verran rasittavaa
- melko rasittavaa/hyvin rasittavaa

>h1< Kuinka paljon hankalat työasennot haittaavat sinua työssäsi

- ei lainkaan/jonkin verran
- melko paljon/hyvin paljon

>h2< Kuinka paljon raskaat nostot ja kantaminen haittaavat sinua työssäsi

- ei lainkaan/jonkin verran
- melko paljon/hyvin paljon

3.2.3.7 Työn henkinen kuormittavuus

Työn henkiseen rasittavuuteen liittyviä muuttujia olivat työn koettu henkinen rasittavuus ja henkisten kuormitustekijöiden määrä.

>t25< Onko maataloustyösi henkisesti

- kevyttä/melko kevyttä/jonkin verran rasittavaa
- melko rasittavaa/hyvin rasittavaa

Kuinka usein seuraavat asiat ovat häirinneet, huolestuttaneet tai rasittaneet sinua maataloustyössäsi viimeisen 12 kk aikana?

>t30< Jatkuva kiire ja kireä aikataulu

>t31< Työkoneiden ja työvälineiden toimintahäiriöt ja rikkoontuminen

>t32< Vaihtelun puute työssä, työn yksitoikkoisuus

>t33< Epäonnistumisen tai virheiden tekemisen pelko

>t34< Puutteet omassa ammattitaidossa tai osaamisessa

>t35< Työtä tehdään yksin

>t36< Työhön sisältyy runsaasti hankalia vuorovaikutustilanteita

>t37< Entä tilan taloudellinen epävarmuus

T30–t37 muuttujista laskettiin keskiarvo, joka luokiteltiin kahteen luokkaan. Vastausvaihtoehdot: kuormittaa harvoin tai ei koskaan (1 piste), kuormittaa silloin tällöin (2 pistettä) tai kuormittaa usein (3 pistettä).

- arvo 1–1.5, vähemmän kuormitustekijöitä
- arvo yli 1.5, enemmän kuormitustekijöitä

3.2.3.8 Palautuminen

>t25b< Palaututko maataloustyön aiheuttamasta kuormituksesta työpäivän jälkeen

- hyvin/kohtalaisesti
- huonosti

3.2.3.9 Työtyytyväisyys

Työtyytyväisyyteen liittyviä muuttujia olivat koettu tyytyväisyys maataloustyöhön, työn tärkeyden ja merkityksellisuuden kokemus sekä työn imun tuntemukset.

>t26< Kuinka tyytyväinen olet nykyiseen työhösi maatalousyrittäjänä

- erittäin tyytyväinen/melko tyytyväinen
- ei tyytyväinen, mutta ei tyytymätönkään
- melko tyytymätön/erittäin tyytymätön

>t38< Tunnetko tekeväsi tärkeää ja merkityksellistä työtä

- päivittäin/viikoittain
- kuukausittain/harvemmin/ei koskaan

>t39< Kuinka usein tunnet itsesi vahvaksi ja tarmokkaaksi työssäsi

>t40< Kuinka usein olet innostunut työstäsi

>t41< Kuinka usein tunnet itsesi tyytyväiseksi, kun olet syventynyt työhösi

T39–t41 muuttujista laskettiin keskiarvo, joka luokiteltiin kahteen luokkaan. Vastausvaihtoehdot: päivittäin (0 pistettä), muutaman kerran viikossa (1 piste), kerran viikossa (2 pistettä), muutaman kerran kuussa (3 pistettä), kerran kuussa (4 pistettä), vuosittain eli muutaman kerran vuodessa (5 pistettä), ei koskaan (6 pistettä).

- 0–2, useammin työnimua
- yli 2, harvemmin työnimua

3.2.3.10 Tuki henkiseen jaksamiseen

>s19< Keneltä olet saanut tukea henkiseen jaksamiseen

- perhe (puoliso, lapset, perhe)
- muut sukulaiset (omat vanhemmat, appivanhemmat, muut sukulaiset)
- ystävät, tuttavat, naapurit
- muut yrittäjät
- muut (järjestöt, työterveyshuolto, harrastuspiirit, viranomaiset, muut)
- ei ole tarvinnut tukea
- ei ole saanut tukea

3.2.3.11 Koettu terveys ja oireet

Koettuun terveyteen ja oireisiin liittyviä muuttujia olivat koettu terveydentila, pitkäaikais-sairastavuus, tuki- ja liikuntaelin ja psyykkiset oireet ja stressin kokeminen.

>t17< Millainen on terveydentilasi ikäisiisi verrattuna? Onko se

- erittäin hyvä/melko hyvä
- keskinkertainen/melko huono/erittäin huono

>t3a< Onko sinulla jokin lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus tai vamma?

>t3< Onko lääkärin toteamista pitkäaikaissairauksistasi tai vammoistasi haittaa maatalous-työssäsi?

T3a ja t3 kysymyksistä muodostettiin uusi muuttuja

- ei pitkäaikaissairautta tai vammaa
- kyllä pitkäaikaissairaus tai vamma, ei haittaa
- kyllä, työssä haittaava pitkäaikaissairaus tai vamma

>t11< Nyt kysyn vielä joidenkin oireiden esiintymisestä VIIMEISEN KUUKAUDEN AIKANA. OIREET VOIVAT ESIINTYÄ MISSÄ TAHANSA TYÖSSÄ TAI VAPAA-AIKANA. Onko sinulla ollut viimeisen kuukauden aikana pitkäaikaisesti tai toistuvasti niska–hartiavaivoja/olkapäiden tai käsivarsien särkyä/ranteiden tai sormien särkyä/lanne–ristiselän kipua/kipua lonkissa/kipua polvilla/muulla jaloissa

>t13< Onko sinulla ollut viimeisen kuukauden aikana pitkäaikaisesti muistin tai keskittymiskyvyn heikkenemistä/masentuneisuutta tai alakuloisuutta/voimattomuutta tai väsymystä/unettomuutta tai nukahtamisvaikeuksia/ ärtyisyyttä tai kiukkuisuutta

T11 ja t13 kysymyksistä muodostettiin uusi muuttuja

- ei oireita
- tuki- ja liikuntaelinoireita
- psyykkisiä oireita
- sekä tuki- ja liikuntaelin että psyykkisiä oireita

>t12< Stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi taikka hänen on vaikea nukkua asioiden vaivassa jatkuvasti mieltä. Tunnetko sinä nykyisin tällaista stressiä?

- ei lainkaan/vain vähän/jonkin verran
- melko paljon/erittäin paljon

3.2.3.12 Terveysteen liittyvät elintavat

Terveysteen liittyviin elintapoihin liittyviä muuttujia olivat kuntoliikunnan harrastaminen, tupakointi, alkoholin käyttö, nukkuminen ja kehon painoindeksi.

>t20a< Harrastatko vapaa-ajalla kuntoilua, millä tarkoitetaan vähintään puolen tunnin yhtämittaista liikuntasuoritusta, jossa hengästyy ja hikoilee?

>t20b< Kuinka usein

T20a ja t20b kysymyksistä muodostettiin uusi muuttuja

- >3x/vk, harrastaa kuntoliikuntaa vähintään kolme kertaa viikossa
- <3x/vk, harrastaa kuntoliikuntaa alle kolme kertaa viikossa

>t21< Tupakoitko?

- ei tupakoi
- tupakoi

>t50< Kuinka usein käytät alkoholia?

>t51< Kun käytät alkoholia, montako annosta tavallisimmin otat päivässä?

>t52< Kuinka usein juot kerrallaan vähintään 6 annosta?

T50, t51 ja t52 kysymyksistä muodostettiin uusi muuttuja audit-c pisteet

miehet

- 0–5
- 6–12, alkoholin riskikäyttäjä

naiset

- 0–4
- 5–12, alkoholin riskikäyttäjä

>t53< Kuinka monta tuntia nukut keskimäärin vuorokaudessa niinä viikonpäivinä, jotka ovat työpäiviäsi

- 6,5–9 h
- <6 h/vrk tai >9 h/vrk

3.2.3.13 Työterveyshuolto

>p39< Oletko työterveyshuollon asiakas

- ei ole työterveyshuollon asiakas
- on työterveyshuollon asiakas

4 TULOKSET

Analyyseissä tarkasteltiin jokaisen tulosmuuttujan yhteyttä selittäviin muuttujiin ristiintaulukoimalla. Tämän jälkeen yksittäiset selittävät muuttujat laitettiin aihealueittain logistiseen regressioanalyysiin, millä voitiin vakioda muiden mallissa olevien saman aihealueen muuttujien vaikutus tulosmuuttujaan.

- taustamuuttujat
- tilan toiminta
- tilan ulkopuolinen toiminta
- johtaminen
- työympäristö
- työn fyysinen kuormittavuus
- työn henkinen kuormittavuus
- palautuminen
- työtyytyväisyys
- tuki henkiseen jaksamiseen
- koettu terveys ja oireet
- terveyteen liittyvät elintavat
- työterveyshuolto

Lopuksi eri aihealueiden kaikki tilastollisesti merkitsevät selittävät muuttujat laitettiin logistiseen regressioanalyysiin, millä voitiin vakioda muiden mallissa olevien muuttujien vaikutus tulosmuuttujaan. Tulosten lopussa esitetään myös tulokset tulosmuuttujien yhteydestä toisiinsa.

4.1 Koettu työkyky

Koettua työkykyä arvioitiin kysymyksellä: Oletetaan, että työkykysi on parhaimmillaan saanut 10 pistettä. Minkä pistemäärän antaisi nykyiselle työkyvyillesi asteikolla 0–10? Kaksi kolmasosaa (67 %) päätoimisista maatalousyrittäjistä koki työkykynsä hyväksi (arvo 8–10). Tekstissä sulkeissa oleva luku kuvaa hyvän työkyvyn (arvo 8–10) ryhmään kuuluvien prosenttiosuutta. Logistisen regressioanalyysin tulokset kuvataan ristitulossuhteen ja 95%-luottamusvälin avulla.

4.1.1 Taustamuuttujat

Taustamuuttujista (ikä, sukupuoli, siviilisäätyä, koulutus, palkatut työntekijät, tuotanto-suunta, tilan peltopinta-ala) hyvään koettuun työkykyyn (arvo 8–10) olivat yhteydessä alle

55-vuoden ikä, vähintään maatalousalan perustutkinnon suorittaminen, palkatun työvoiman käyttö ja se, että tilan kokonaispeltopinta-ala oli vähintään 50 hehtaaria. (taulukko 1).

Kun muiden mallissa olevien taustamuuttujien vaikutus vakioitiin logistisessa regressioanalyysissä, iän vaikutus koettuun työkykyyn säilyi tilastollisesti merkitsevä. Hyväksi työkykynsä kokevien osuus väheni ikääntymisen myötä. Alle 35-vuotiaat (OR 8.7; 95%CI 4.6–16.4), 35–45-vuotiaat (OR 5.3; 95%CI 3.2–8.7) ja 45–54-vuotiaat (OR 2.9; 95%CI 1.9–4.6) kuuluivat todennäköisemmin hyvän työkyvyn ryhmään kuin vähintään 64-vuotiaat.

4.1.2 Tilan toiminta

Tilan toimintaan liittyvistä muuttujista (tilan toiminnan kehittäminen, muutokset tilan toiminnassa, jatkaja tilalle) hyvään työkykyyn olivat yhteydessä tilan toiminnan merkittävä kehittäminen (olivat hiljattain kehittäneet toimintaa merkittävästi tai suunnittelivat merkittävää kehittämistä) (79 % koki työkykynsä hyväksi) se, ettei oltu suunniteltu olennaisia muutoksia tilan tuotannossa seuraavan viiden vuoden aikana (69 %) ja kokemus, että joku jatkaa tilan viljelyä (67 %) tai tilanne ei ollut ajankohtainen (77 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan tilan toiminnan merkittävä (OR 2.4; 95%CI 1.7–3.4) tai jonkin verran (OR 1.4; 95%CI 1.1–1.7) kehittäminen lisäsi todennäköisyyttä kuulua hyvän työkyvyn ryhmään verrattuna heihin, joiden tilan toiminta pidetään ennallaan. Mikäli tilan tuotannossa ei suunniteltu olennaisia muutoksia seuraavan 5 vuoden aikana, maatalousyrittäjä kuului todennäköisemmin (OR 2.63; 95%CI 1.03–6.67) hyvän työkyvyn ryhmään verrattuna heihin, jotka kokivat, ettei tilanne ollut ajankohtainen. Mikäli maatalousyrittäjä koki, että joku jatkaa tilan viljelyä maatalousyrittäjän jäädessä eläkkeelle (OR 1.31; 95%CI 1.01–1.7) tai tilanne ei ollut ajankohtainen (OR 2.1; 95%CI 1.6–2.9) maatalousyrittäjä kuului todennäköisemmin hyvän työkyvyn ryhmään kuin jos tilalle ei ollut jatkajaa.

4.1.3 Tilan ulkopuolinen toiminta

Tilan ulkopuolisesta toiminnasta (sivutyö, urakointipalveluiden myynti ja osto sekä yhteistyö naapureiden kanssa) laskettu summamuuttuja oli yhteydessä koettuun työkykyyn. Mikäli maatalousyrittäjillä oli enemmän tilan ulkopuolelle suuntautuvaa toimintaa, he kokivat työkykynsä useammin hyväksi (71 %) kuin yrittäjät, joilla tilan ulkopuolelle suuntautuvaa toimintaa oli vähemmän (64 %).

Logistisen regressioanalyysi mukaan maatalousyrittäjät, joilla oli enemmän tilan ulkopuolelle suuntautuvaa toimintaa, kuuluivat todennäköisemmin hyvän työkyvyn ryhmään (OR 1.4; 95%CI 1.1–1.7) kuin henkilöt joilla toimintaa oli vähemmän.

Taulukko 1. Oletetaan, että työkykyysi on parhaimmillaan saanut 10 pistettä. Minkä pistemäärän antaisit nykyisele työkyvyillesi asteikolla 0-10? Taustamuuttujien mukaan prosenttiosuus (%) ja tilastollinen merkitsevyys (p), n=2169.

Koettu työkyky	0-7	8-10	N
Yhteensä	33	67	2164
Tuotantosuunta	p=0.5831		
• lypsykarjatalous	32	68	798
• muu nautakarjatalous	34	66	271
• muu kotieläintalous	29	71	216
• viljanviljely	34	66	558
• muu kasvinviljely	36	65	321
Ikä, vuosia	p=0.0001		
• alle 35	12	88	198
• 35–44	19	81	416
• 45–54	30	70	786
• 55–64	47	53	671
• yli 64	56	44	93
Sukupuoli	p=0.9395		
• mies	33	67	1923
• nainen	33	67	241
Siviilisäät	p=0.6873		
• naimisissa/avoliitossa	33	67	1715
• naimaton/asumuserossa/eronnut/leski	32	68	454
Maatalousalan koulutus	p<0.0001		
• ei/kurssimuotoista/maamies-tai emäntäkoulu	38	62	1159
• maatalousalan perustutkinto/agrologi/agronomi	28	72	1005
Palkatut työntekijät	p=0.0002		
• ei	35	65	1613
• kyllä	26	74	551
Kokonaispeltopinta-ala, ha	p<0.0001		
• 0–49	38	62	1137
• 50–	28	72	1032

4.1.4 Johtaminen

Johtamiseen liittyvistä tekijöistä (mielekkyyys, tärkeys ja kuormittavuus) hyvään työkykyyn olivat yhteydessä johtamistehtävien kokeminen hyvin tai melko mielekkäinä (70 %), melko tai hyvin tärkeinä (68 %) ja korkeintaan silloin tällöin kuormittavina (69 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan he, jotka kokivat johtamistehtävät melko tai hyvin mielekkäinä (OR 1.5; 95%CI 1.2–1.9) tai melko tai hyvin tärkeinä (OR 2.5; 95%CI 1.5–4.1) kuuluivat todennäköisemmin hyvän työkyvyn ryhmään kuin he, jotka eivät kokeneet johtamistehtäviä lainkaan tai eivät kovinkaan mielekkäinä tai tärkeinä. Samoin he, joita tilan johtamistehtävät kuormittivat korkeintaan silloin tällöin kuuluivat hyvän työkyvyn ryhmään todennäköisemmin (OR 1.5; 95%CI 1.2–1.8) kuin he, joita tilan johtamistehtävät kuormittivat usein.

4.1.5 Työympäristö

Työympäristöön liittyviä muuttujia olivat työympäristön haittatekijät, tapaturmariski, tilan olosuhteet työturvallisuuden näkökulmasta ja riskien arviointi. Kaikki kysytyjen työympäristön haittatekijöiden [melu (69 %), tärinä (69 %), heikko tai häikäisevä valaistus (68 %), työympäristön kaasut tai tuotantorakennuksen heikko ilma (67 %), pölyt (70 %), homeen ja maakellarin haju (68 %) tai myrkyllisten tai syövyttävien aineet (68 %)] kokeminen korkeintaan jonkin verran haittaaviksi sekä se, että tapaturmariski koettiin lähes olemattomaksi tai melko pieneksi (74 %) tai kohtalaiseksi (67 %) oli yhteydessä hyvään työkykyyn. Lisäksi hyvään koettuun työkykyyn oli yhteydessä se, että maatalousyrittäjä koki, että tilan olosuhteet ovat työturvallisuuden näkökulmasta kunnossa (72 %) ja riskien arviointi on tilalla säännöllistä ja jatkuvaa toimintaa (70 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan työkykynsä kokivat todennäköisemmin hyväksi he, joita tärinä (OR 2.4; 95%CI 1.6–3.6), pölyt (OR 1.4; 95%CI 1.1–1.9) tai homeen ja maakellarin haju (OR 2.1; 95%CI 1.3–3.7), haittasivat korkeintaan jonkin verran verrattuna heihin, jota em. tekijät haittasivat melko tai hyvin paljon. Lisäksi he, jotka kokivat tapaturmariskin lähes olemattomaksi tai melko pieneksi (OR 1.9; 95%CI 1.4–2.6) tai korkeintaan kohtalaiseksi (OR 1.5; 95%CI 1.1–2.0) ja tilan olosuhteiden olevan työturvallisuuden näkökulmasta kunnossa (OR 1.4; 95%CI 1.2–1.7) kuuluivat todennäköisemmin hyvän työkyvyn ryhmään. Myös se, että riskien arviointi oli tilalla säännöllistä ja jatkuvaa toimintaa (OR 1.4; 95%CI 1.2–1.7) lisäsi todennäköisyyttä kuulua hyvän työkyvyn ryhmään.

4.1.6 Työn fyysinen kuormittavuus

Työn fyysistä kuormittavuutta arvioitiin työn ruumiillisen rasittavuuden, hankalien työasentojen sekä raskaiden nostojen ja kantamisen avulla. Työnsä fyysisesti korkeintaan jonkin

verran rasittavaksi kokevat (74 %) kokivat useammin työkykynsä hyväksi kuin työnsä fyysisesti melko tai erittäin rasittavaksi kokevat (58 %). He, joita hankalat työasennot (73 %) tai hankalat nostot ja kantaminen (74 %) haittasivat korkeintaan jonkin verran, kokivat useammin työkykynsä hyväksi kuin he, joita hankalat työasennot (44 %) ja raskaat nostot ja kantaminen (41 %) haittasivat melko tai hyvin paljon.

Logistisen regressioanalyysin mukaan työnsä korkeintaan jonkin verran ruumiillisesti rasittavaksi kokevat (OR 1.4; 95%CI 1.1–1.7) kuuluivat todennäköisemmin hyvän työkyvyn ryhmään kuin työnsä melko tai hyvin rasittavaksi kokevat. Samoin he, jotka kokivat hankalat työasennot (OR 1.9; 95%CI 1.4–2.5) tai raskaat nostot ja kantamisen (OR 2.5; 95%CI 1.9–3.3) korkeintaan jonkin verran haittaavina kuuluivat todennäköisemmin hyvän työkyvyn ryhmään kuin melko tai hyvin haittaavina kokevat.

4.1.7 Työn henkinen kuormittavuus

Työn henkisistä kuormittavuutta arvioitiin työn henkisen rasittavuuden ja henkisten kuormitustekijöiden avulla. Työn henkisesti korkeintaan jonkin verran rasittavaksi kokevat (71 %) ja he, joilla oli vähemmän henkisiä kuormitustekijöitä työssään (74 %), kokivat työkykynsä useammin hyväksi kuin työnsä henkisesti melko tai hyvin rasittavaksi kokevat (60 %) tai joilla oli runsaasti kuormitustekijöitä työssään (61 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan työnsä henkisesti korkeintaan jonkin verran rasittavaksi kokevat (OR 1.4; 95%CI 1.1–1.7) ja he, joilla oli vähemmän henkisiä kuormitustekijöitä työssään (OR 1.7; 95%CI 1.4–2.1) kuuluivat todennäköisesti työkykynsä hyväksi kokevien ryhmään.

4.1.8 Palautuminen

Työstään hyvin tai kohtalaisesti palautuvat kokivat työkykynsä useammin hyväksi (69 %) kuin huonosti palautuvat (42 %).

Logistisen regressionanalyysin mukaan he, jotka kokivat palautuvansa työstä hyvin tai kohtalaisesti (OR 3.0; 95%CI 2.2–4.2), kuuluivat todennäköisemmin työkykynsä hyväksi kokevien ryhmään kuin he, jotka kokivat palautuvansa työn rasituksista huonosti.

4.1.9 Työtyytyväisyys

Työtyytyväisyyttä arvioitiin sillä, miten tyytyväinen maatalousyrittäjä oli maataloustyöhön sekä työn imun ja työn tärkeyden ja merkityksellisuuden kokemuksen avulla. Työn imun kolmesta muuttujasta laskettiin summaindeksi ja indeksin pistemäärä jaettiin kahteen luokkaan: useammin ja harvemmin työnimua kokevat. Maataloustyöhön erittäin tai melko tyytyväiset (74 %), he, jotka kokivat tekevänsä tärkeää ja merkityksellistä työtä vähintään

viikoittain (71 %) ja useammin työnimua kokeneet (79 %) kokivat työkykynsä useammin hyväksi.

Logistisen regressionanalyysin mukaan he, jotka olivat työhönsä erittäin tai melko tyytyväisiä (OR 3.2; 95%CI 2.3–4.5) tai ei tyytyväisiä, muttei tyytymättömiäkään (OR 1.7; 95%CI 1.2–2.4), kuuluivat todennäköisemmin työkykynsä hyväksi kokevien ryhmään, kuin työhönsä erittäin tai melko tyytymättömät. Samoin työnimua runsaammin kokevat kuuluivat työkykynsä hyväksi kokevien ryhmään todennäköisemmin (1.9; 95%CI 1.5–2.4) kuin vähemmän työnimua kokevat. Myös he, jotka kokivat vähintään viikoittain tekevänsä tärkeää ja merkityksellistä työtä, kuuluivat todennäköisimmin (OR 1.3; 95%CI 1.1–1.7) työkykynsä hyväksi kokevien ryhmään kuin harvemmin näin kokevat.

4.1.10 Tuki henkiseen jaksamiseen

Tukea henkiseen jaksamiseen saaneet henkilöt kokivat työkykynsä useammin (69 %) hyväksi, kuin henkilöt, jotka eivät tukea olleet saaneet (56 %). Erityisesti muilta sukulaisilta (81 %) ja muilta yrittäjiltä (73 %) saatu tuki oli yhteydessä koettuun työkykyyn.

Logistisen regressioanalyysin mukaan tuen saaminen (OR 1.6; 95%CI 1.3–2.2) ja erityisesti muilta sukulaisilta (OR 2.3; 95%CI 1.7–3.1) ja muilta yrittäjiltä saatu tuki (OR 1.5; 95%CI 1.1–2.0) lisäsi todennäköisyyttä kuulua hyvän työkyvyn ryhmään.

4.1.11 Koettu terveys ja oireet

Koettuun terveyteen ja oireisiin liittyvistä tekijöistä (koettu terveydentila, pitkäaikaissairastavuus, edellisen kuukauden aikaiset pitkäaikaiset tai toistuvat tuki- ja liikuntaelin sekä psyykkiset oireet, stressin kokeminen) hyvään työkykyyn olivat yhteydessä: erittäin tai melko hyvä koettu terveydentila (83 % koki työkykynsä hyväksi), ei lääkärin toteamia pitkäaikaissairauksia (76 %) tai työssä haittaavia pitkäaikaissairauksia (65 %), ei viimeisen kuukauden aikana pitkäaikaisesti tai toistuvasti tuki- ja liikuntaelin (84 %) tai psyykkisiä oireita (77 %) ja korkeintaan jonkin verran stressin tuntemuksia (69 %).

Logistisessa regressioanalyysissä henkilöt, jotka kokivat terveydentilansa erittäin tai melko hyväksi (OR 5.1; 95%CI 4.1–6.4) kuuluivat todennäköisemmin hyvän työkyvyn ryhmään kuin terveydentilansa korkeintaan keskinkertaiseksi kokevat. Henkilöt, joilla ei ollut lääkärin toteamaa pitkäaikaissairautta (OR 2.4; 95%CI 1.9–3.2) tai henkilöt, joilla ei ollut lääkärin toteamaa työssä haittaavaa pitkäaikaissairautta (OR 1.7; 95%CI 1.2–2.3) kuuluivat todennäköisemmin hyvän työkyvyn ryhmään kuin henkilöt, joilla oli työssä haittaava lääkärin toteama pitkäaikaissairaus.

Henkilöt, joilla ei ollut ollut edellisen kuukauden aikana pitkäaikaisesti tai toistuvasti tuki- ja liikuntaelinoireita ja psyykkisiä oireita (OR 2.9; 95%CI 2.1–4.0) ja henkilöt joilla oli ollut vain tuki- ja liikuntaelinoireita (OR 1.6; 95%CI 1.2–2.1) tai psyykkisiä oireita (OR 2.8; 95%CI

1.7–4.6) kuuluivat todennäköisemmin hyvän työkyvyn ryhmään kuin henkilöt, joilla oli ollut sekä pitkäaikaisia tai toistuvia tuki- ja liikuntaelin että psyykkisiä oireita tutkimusta edeltäneen kuukauden aikana. Samoin henkilöt, jotka olivat kokeneet korkeintaan jonkin verran stressiä (OR 1.7; 95%CI 1.2–2.5) kuuluivat todennäköisemmin hyvän työkyvyn ryhmään kuin henkilöt, jotka olivat kokeneet stressiä melko tai erittäin paljon.

4.1.12 Terveysteen liittyvät elintavat

Terveysteen liittyvistä elintavoista (kuntoliikunta, tupakointi, alkoholin käyttö, nukkuminen, kehon painoindeksi) hyvään koettuun työkykyyn olivat yhteydessä kuntoliikunnan harrastaminen vähintään kolme kertaa viikossa (76 %), suositusten mukaan (6,5–8,5 tuntia) (69 %) nukkuminen ja normaalipaino (73 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan vähintään kolme kertaa viikossa kuntoliikuntaa harrastavat (OR 1.7; 95%CI 1.3–2.1), suositusten mukaan nukkuvat (OR 1.6; 95%CI 1.3–2.1) ja normaalipainoiset (OR 1.4; 95%CI 1.2–1.8) kuuluivat todennäköisemmin hyvän työkyvyn ryhmään kuntoliikuntaa vähemmän harrastavat, liian vähän tai paljon nukkuvat ja ylipainoiset.

4.1.13 Työterveyshuolto

Työterveyshuoltoon kuuluvat kokivat työkykynsä useammin hyväksi (70 %) kuin he, jotka eivät kuuluneet työterveyshuoltoon (61 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan työterveyshuoltoon kuuluvat kuuluivat myös todennäköisemmin (OR 1.5; 95%CI 1.2–1.8) hyvän työkyvyn ryhmään kuin työterveyshuoltoon kuulumattomat.

4.1.14 Eri aihealueiden yhteinen logistinen regressiomalli

Lopuksi regressiomalliin laitettiin yhtä aikaa kaikki tutkimuksessa käytetyt tilastollisesti merkitsevät taustamuuttujat ja selittävät muuttujat. Malli selitti 48 % koetun työkyvyn vaihtelusta. Seuraavat muuttujat olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä koettuun työkykyyn.

Taustamuuttujat

- Alle 35-vuotiaat kokivat todennäköisemmin (OR 13.9; 95%CI 5.5–35.1) kuuluvansa hyvän työkyvyn ryhmään kuin vähintään 64-vuotiaat
- 35–44-vuotiaat kokivat todennäköisemmin (OR 14.6; 95%CI 6.7–31.5) kuuluvansa hyvän työkyvyn ryhmään kuin vähintään 64-vuotiaat
- 45–54-vuotiaat kokivat todennäköisemmin (OR 6.1; 95%CI 3.1–12.0) kuuluvansa hyvän työkyvyn ryhmään kuin vähintään 64-vuotiaat

- 55–64-vuotiaat kokivat todennäköisemmin (OR 2.4; 95%CI 1.3–4.5) kuuluvansa hyvän työkyvyn ryhmään kuin vähintään 64-vuotiaat

Johtaminen

- henkilöt, jotka kokivat johtamistehtävät melko tai erittäin tärkeiksi tilan menestymisen kannalta, kuuluivat todennäköisemmin (OR 2.3; 95%CI 1.1–4.7) hyvän työkyvyn ryhmään kuin he, jotka kokivat tehtävät ei lainkaan tai ei kovinkaan tärkeiksi.

Työn fyysinen kuormittavuus

- henkilöt, jotka kokivat työnsä ruumiillisesti kevyeksi, melko kevyeksi tai jonkin verran rasittavaksi, kuuluivat todennäköisemmin (OR 1.4; 95%CI 1.1–2.0) hyvän työkyvyn ryhmään, kuin työnsä ruumiillisesti melko tai hyvin rasittavaksi kokevat
- henkilöt, jotka kokivat raskaat nostot ja kantamisen ei lainkaan tai jonkin verran haittaavina, kuuluivat todennäköisemmin (OR 2.0; 95%CI 1.3–3.0) hyvän työkyvyn ryhmään, kuin raskaat nostot melko tai hyvin haittaavina kokevat.

Työtyytyväisyys

- henkilöt, jotka kokivat työssään runsaammin työnimua, kuuluivat todennäköisemmin (OR 2.2; 95%CI 1.6–3.2) hyvän työkyvyn ryhmään, kuin vähemmän työnimua kokevat.

Koettu terveys ja oireet

- henkilöt, jotka kokivat terveydentilansa melko tai erittäin hyväksi, kuuluivat todennäköisemmin (OR 5.5; 95%CI 4.0–7.5) hyvän työkyvyn ryhmään, kuin henkilöt, jotka kokivat terveydentilansa keskinkertaiseksi, melko tai erittäin huonoksi
- henkilöt, joilla ei ollut lääkärin toteamaa pitkäaikaissairautta vai vammaa, kuuluivat todennäköisemmin (OR 1.9; 95%CI 1.3–2.7) hyvän työkyvyn ryhmään, kuin henkilöt, joilla oli lääkärin toteama pitkäaikaissairaus tai vamma, mikä haittasi maataloustyössä
- henkilöt, joilla oli lääkärin toteamaa pitkäaikaissairaus vai vamma, mutta se ei haitannut maataloustyössä, kuuluivat todennäköisemmin (OR 1.8; 95%CI 1.2–2.8) hyvän työkyvyn ryhmään, kuin henkilöt, joilla oli lääkärin toteama pitkäaikaissairaus tai vamma, mikä haittasi maataloustyössä
- henkilöt, joilla ei ollut ollut tukimusta edeltäneen kuukauden aikana pitkäaikaisesti tai toistuvasti tuki- ja liikuntaelin eikä psyykkisiä oireita, kuuluivat todennäköisemmin (OR 3.2; 95%CI 2.0–5.1) hyvän työkyvyn ryhmään, kuin henkilöt, joilla oli ollut sekä tuki- ja liikuntaelinoireita että psyykkisiä oireita
- henkilöt, joilla oli ollut ollut tutkimusta edeltäneen kuukauden aikana pitkäaikaisesti tai toistuvasti tuki- ja liikuntaelinoireita, mutta ei psyykkisiä oireita, kuuluivat todennäköisemmin (OR 1.9; 95%CI 1.3–2.7) hyvän työkyvyn ryhmään, kuin henkilöt, joilla oli ollut sekä tuki- ja liikuntaelinoireita että psyykkisiä oireita

- henkilöt, joilla oli ollut ollut tutkimusta edeltäneen kuukauden aikana pitkäaikaisesti tai toistuvasti psyykkisiä oireita, mutta ei tuki- ja liikuntaelinoireita, kuuluivat todennäköisemmin (OR 3.7; 95%CI 1.9–7.2) hyvän työkyvyn ryhmään, kuin henkilöt, joilla oli ollut sekä tuki- ja liikuntaelinoireita että psyykkisiä oireita.

Terveysteen liittyvät elintavat

- normaalipainoiset henkilöt (bmi <25), kuuluivat todennäköisemmin (OR 1.369; 95%CI 1.002–1.1871) hyvän työkyvyn ryhmään, kuin ylipainoiset (bmi >25)

4.2 Eläkeajatukset

Yli kahdeksan kymmenestä (84 %) päätoimisesta maatalousyrittäjiä vastasi, kyllä tai todennäköisesti kyllä, kysymykseen: Uskotko, että terveytesi puolesta pysty työskentelemään maataloustyössä eläkeikään saakka? Heidä kutsutaan alla olevassa tekstissä työssä jatkamiseen uskoviksi ja sulkeissa oleva prosenttiluku kuvaa heidän osuuttaan, jotka ko. muutujan kohdalla näin kokivat.

4.2.1 Taustamuuttujat

Taustamuuttujien (ikä, sukupuoli, siviilisäätyä, koulutus, palkatut työntekijät, tuotanto-suunta, tilan peltopinta-ala) mukaan työssä jatkamiseen uskoivat useimmin alle 35-vuotiaat (90 % uskoi näin) ja vähintään 55-vuotiaat (90 %), miehet (85 %), korkeintaan maamies tai emäntäkoulun suorittaneet (86 %), viljanviljelijät (89 %), ja he, joiden tilan kokonaispeltopinta-ala oli vähintään 50 hehtaaria (86 %). (taulukko 2).

Logistisessa regressiomallin mukaan työssä jatkamiseen uskoivat todennäköisemmin muu nautakarjatalouden (OR 2.1; 95%CI 1.3–3.4), viljanviljelyn (OR 2.3; 95%CI 1.6–3.1) ja muun kasvinviljelyn (OR 2.2; 95%CI 1.5–3.2) edustajat verrattuna lypsykarjatilallisiin ja he, joiden tilan peltopinta-ala oli vähintään 50 ha (OR 1.6; 95%CI 1.2–2.1). 35–44-vuotiaat (OR 0.3; 95%CI 0.1–0.7) ja 45–54-vuotiaat (OR 0.2; 95%CI 0.1–0.6) uskoivat yli 64-vuotiaita epäto-
dennäköisemmin terveyden puolesta työssä jatkamiseen eläkeikään saakka.

4.2.1 Tilan toiminta

Tilan toimintaan liittyvistä muuttujista (tilan toiminnan kehittäminen, muutokset tilan toiminnassa, jatkaja tilalle) uskoon työssä jatkamiseen olivat yhteydessä tilan toiminnan merkittävä kehittäminen (olivat joko hiljattain kehittäneet toimintaa merkittävästi tai suunnittelivat merkittävää kehittämistä) (89 %) tai jonkin verran kehittäminen (86 %). Työssä jatkamiseen uskoivat myös he, jotka eivät suunnitelleet tekevänsä olennaisia muutoksia tilan

tuotannossa seuraavan viiden vuoden aikana (86 %) ja jotka kokivat, että joku jatkaa tilan viljelyä (88 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan tilan toiminnan merkittävä (OR 1.8; 95%CI 1.2–2.9) kehittäminen lisäsi todennäköisyyttä uskoa työssä jatkamiseen verrattuna heihin, joiden tilan toiminta pidetään ennallaan. Mikäli tilan tuotannossa ei suunniteltu olennaisia muutoksia seuraavan 5 vuoden aikana, maatalousyrittäjä uskoi todennäköisemmin (OR 3.8; 95%CI 1.4–9.9) työssä jatkamiseen verrattuna heihin, jotka kokivat, ettei tilanne ollut ajan-kohtainen. Mikäli oli todennäköistä, että joku jatkaa tilan viljelyä maatalousyrittäjän jäädessä eläkkeelle tai tila oli jo muiden hoidossa (OR 1.8; 95%CI 1.3–2.5) maatalousyrittäjä uskoi todennäköisemmin työssä jatkamiseen kuin jos jatkajaa ei ollut.

4.2.2 Tilan ulkopuolinen toiminta

Tilan ulkopuolisesta toiminnasta (sivutyö, urakointipalveluiden myynti ja osto sekä yhteistyö naapureiden kanssa) laskettu summamuuttuja ei ollut yhteydessä uskoon työssä jatkamisesta ristiintaulukoinnin eikä logistisen regressioanalyysin mukaan.

Taulukko 2. Uskotko, että terveytesi puolesta pystyt työskentelemään maatalous-työssä eläkeikään saakka? Taustamuuttujien mukaan prosenttiosuus (%) ja tilastollinen merkitsevyys (p), n=2169.

Usko työssä jatkamiseen	ei/ todennäköi- sesti ei	kyllä/ todennäköisesti kyllä	N
Yhteensä	16	84	2169
Tuotantosuunta	p<0.0001		
• lypsykarjatalous	24	76	800
• muu nautakarjatalous	13	87	271
• muu kotieläintalous	18	82	218
• viljanviljely	11	89	558
• muu kasvinviljely	14	86	322
Ikä, vuosia	p<0.0001		
• alle 35	10	90	198
• 35–44	19	81	416
• 45–54	22	78	788
• 55–64	11	89	674
• yli 64	6	94	93
Sukupuoli	p=0.0149		
• mies	15	85	1927
• nainen	22	78	242
Siviilisäät	p=0.1395		
• naimisissa/avoliitossa	17	83	1715
• naimaton/asumiserossa/eronnut/leski	14	86	454
Maatalousalan koulutus	p=0.0136		
• ei/kurssimuotoista/maamies- tai emäntäkoulu	14	86	1159
• maatalousalan perustutkinto/ agrologi/agronomi	18	82	1005
Palkatut työntekijät	p=0.5814		
• ei	16	84	1617
• kyllä	17	83	552
Kokonaispeltopinta-ala, ha	p=0.0464		
• 0–49	17	83	1137
• 50–	14	86	1032

4.2.3 Johtaminen

Johtamiseen liittyvistä tekijöistä (mielekkyyys, tärkeys ja kuormittavuus) uskon työssä jatkamiseen olivat yhteydessä johtamistehtävien kokeminen melko tai hyvin mielekkäinä (88 %), melko tai hyvin tärkeinä (85 %) ja korkeintaan silloin tällöin kuormittavana kokemisen (87 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan he, jotka kokivat johtamistehtävät melko tai hyvin mielekkäinä uskoivat todennäköisemmin (OR 2.0; 95%CI 1.5–2.6) työssä jatkamiseen kuin he, jotka eivät kokeneet johtamistehtäviä lainkaan tai eivät kovinkaan mielekkäinä. Samoin he, joita tilan johtamistehtävät kuormittivat korkeintaan silloin tällöin uskoivat työssä jatkamiseen todennäköisemmin (OR 1.9; 95%CI 1.4–2.5) kuin he, joita tilan johtamistehtävät kuormittivat usein.

4.2.4 Työympäristö

Työympäristöön liittyviä muuttujia olivat työympäristön häiritteijät, tapaturmariski, tilan olosuhteet työturvallisuuden näkökulmasta ja riskien arviointi. Työympäristön häiritteijöistä uskon työssä jatkamiseen olivat yhteydessä melun (86 %), tärinän (86 %), heikon tai häikäisevän valaistuksen (85 %), työympäristön kaasujen tai tuotantorakennuksen heikon ilman (85 %), pölyjen (87 %), homeen ja maakellarin hajun (85 %) tai myrkyllisten tai syövyttävien aineiden (85 %) kokeminen häiritseviksi korkeintaan jonkin verran sekä se, että tapaturmariski koettiin lähes olemattomaksi tai melko pieneksi (90 %) tai kohtalaiseksi (86 %). Lisäksi uskon työssä jatkamisesta oli yhteydessä se, että maatalousyrittäjä koki tilan olosuhteiden olevan työturvallisuuden näkökulmasta kunnossa (86 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan työssä jatkamiseen uskoivat todennäköisemmin he, joita tärinä (OR 2.0; 95%CI 1.3–3.2) ja pölyt (OR 1.4; 95%CI 1.1–1.9) haittasivat korkeintaan jonkin verran verrattuna heihin, joita tärinä tai pölyt haittasivat melko tai hyvin paljon. Lisäksi he, jotka kokivat tapaturmariskin lähes olemattomaksi tai melko pieneksi (OR 3.5; 95%CI 2.4–5.0) tai korkeintaan kohtalaiseksi (OR 2.9; 95%CI 2.1–3.9) uskoivat todennäköisemmin työssä jatkamiseen kuin tapaturmariskin melko tai erittäin suureksi kokevat.

4.2.5 Työn fyysinen kuormittavuus

Työn fyysistä kuormittavuutta arvioitiin työn ruumiillisen rasittavuuden, hankalien työasentojen sekä raskaiden nostojen ja kantamisen avulla. Työnsä fyysisesti korkeintaan jonkin verran rasittavaksi kokevat uskovat työssä jatkamiseen useammin (91 %) kuin työnsä fyysisesti melko tai erittäin rasittavaksi kokevat (76%). He, joita hankalat työasennot (90 %) tai hankalat nostot ja kantaminen (89 %) haittasivat korkeintaan jonkin verran, uskoivat työssä jatkamiseen useammin kuin he, joita hankalat työasennot (64 %) ja raskaat nostot ja kantaminen (66 %) haittasivat melko tai hyvin paljon.

Logistisen regressioanalyysin mukaan työnsä korkeintaan jonkin verran ruumiillisesti rasittavaksi kokevat (OR 2.0; 95%CI 1.5–2.6) uskoivat todennäköisemmin jatkavansa työssä eläkeikään saakka kuin työnsä melko tai hyvin rasittavaksi kokevat. Samoin he, jotka kokivat hankalat työasennot (OR 2.9; 95%CI 2.1–4.0) tai raskaat nostot ja kantamisen (OR 1.8; 95%CI 1.3–2.5) korkeintaan jonkin verran haittaavina uskoivat todennäköisemmin jatkavansa työssä eläkeikään saakka kuin melko tai hyvin haittaavina kokevat.

4.2.6 Työn henkinen kuormittavuus

Työn henkisistä kuormittavuutta arvioitiin työn henkisen rasittavuuden ja henkisten kuormitustekijöiden avulla. Työn henkisesti korkeintaan jonkin verran rasittavaksi kokevat (89 %) ja he, joilla oli vähemmän henkisiä kuormitustekijöitä työssään (90 %) uskoivat työssä jatkamiseen useammin kuin työnsä henkisesti melko tai erittäin raskaaksi kokevat (76 %) tai joilla oli paljon kuormitustekijöitä työssään (79 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan työnsä korkeintaan jonkin verran henkisesti rasittavaksi kokevat (OR 2.1; 95%CI 1.6–2.8) ja he, joilla oli vähemmän henkisiä kuormitustekijöitä työssään (OR 1.9; 95%CI 1.5–2.5) uskoivat todennäköisemmin jatkavansa työssä eläkeikään saakka kuin työnsä melko tai hyvin rasittavaksi kokevat tai henkilöt, joilla oli paljon henkisiä kuormitustekijöitä työssään.

4.2.7 Palautuminen

Työstään hyvin tai kohtalaisesti (87 %) palautuvat uskoivat yleisemmin työssä jatkamiseen eläkeikään saakka kuin huonosti (55 %) maataloustyön aiheuttamasta kuormituksesta työpäivän jälkeen palautuvat.

Logistisen regressionanalyysin mukaan he, jotka kokivat palautuvansa työstä hyvin tai kohtalaisesti (OR 5.5; 95%CI 3.9–7.7) uskoivat todennäköisemmin työssä jatkamiseen eläkeikään saakka kuin he, jotka kokivat palautuvansa huonosti.

4.2.8 Työtyytyväisyys

Työtyytyväisyyttä arvioitiin sillä, miten tyytyväinen maatalousyrittäjä oli maataloustyöhön sekä työn imun ja työn tärkeyden ja merkityksellisyyden kokemuksen avulla. Maataloustyöhön tyytyväiset (90 %), he, jotka kokivat tekevänsä tärkeää ja merkityksellistä työtä vähintään viikoittain (87 %) ja useammin työnimua (90 %) uskoivat työssä jatkamiseen muita useammin.

Logistisen regressionanalyysin mukaan he, jotka olivat työhönsä erittäin tai melko tyytyväisiä (OR 5.1; 95%CI 3.5–7.5) tai ei tyytyväisiä, muttei tyytymättömiäkään (OR 1.9; 95%CI 1.3–2.7), uskoivat todennäköisemmin työssä jatkamiseen, kuin työhönsä erittäin tai melko

tyytymättömät. Samoin työnimua runsaammin kokevat uskoivat työssä jatkamiseen todennäköisemmin (1.6; 95%CI 1.2–2.2) kuin vähemmän työnimua kokevat.

4.2.9 Tuki henkiseen jaksamiseen

Tukea henkiseen jaksamiseen saaneet henkilöt uskoivat työssä jatkamiseen yleisemmin (85 %), kuin henkilöt, jotka eivät tukea olleet saaneet (78 %).

Logistisen regressionalyysin mukaan tukea saaneet uskoivat työssä jatkamiseen todennäköisemmin (OR 1.6; 95%CI 1.1–2.2) kuin henkilöt, jotka eivät olleet tukea saaneet. Mikään yksittäinen ryhmä, mistä tukea oli saatu, ei ollut yhteydessä uskoon työssä jatkamiseen.

4.2.10 Koettu terveys ja oireet

Koettuun terveyteen ja oireisiin liittyvistä tekijöistä (koettu terveydentila, pitkäaikaissairastavuus, edellisen kuukauden aikaiset pitkäaikaiset tai toistuvat tuki- ja liikuntaelin sekä psyykkiset oireet, stressin kokeminen) uskoon työssä jatkamiseen olivat yhteydessä: erittäin tai melko hyvä koettu terveydentila (91 % koki työkykynsä hyväksi), ei pitkäaikaissairauksia (89 %) tai työssä haittaavia pitkäaikaissairauksia (87 %), ei viimeisen kuukauden aikana pitkäaikaisesti tai toistuvasti tuki- ja liikuntaelin (93 %) tai psyykkisiä oireita (92 %) sekä korkeintaan jonkin verran stressin tuntemuksia (87 %). Erityisesti he, joilla ei ollut ollut viimeisen kuukauden aikana jatkuvasti tai toistuvasti tuki- ja liikuntaelin eikä psyykkisiä oireita, uskoivat työssä jatkamiseen (95%).

Logistisessa regressioanalyysissä henkilöt, jotka kokivat terveydentilansa erittäin tai melko hyväksi (OR 2.3; 95%CI 1.8–3.1) uskoivat todennäköisemmin työssä jatkamiseen kuin terveydentilansa korkeintaan keskinkertaiseksi kokevat. Henkilöt, joilla ei ollut lääkärin toteamaa pitkäaikaissairautta (OR 2.3; 95%CI 1.7–3.1) tai henkilöt, joilla ei ollut lääkärin toteamaa työssä haittaavaa pitkäaikaissairautta (OR 2.1; 95%CI 1.4–3.2) uskoivat työssä jatkamiseen todennäköisemmin kuin henkilöt, joilla oli työssä haittaava lääkärin toteama pitkäaikaissairaus. Henkilöt, joilla ei ollut ollut edellisen kuukauden aikana pitkäaikaisesti tai toistuvasti tuki- ja liikuntaelinoireita ja psyykkisiä oireita (OR 3.2; 95%CI 2.0–5.2) ja henkilöt joilla oli ollut vain tuki- ja liikuntaelinoireita (OR 1.9; 95%CI 1.4–2.7) uskoivat työssä jatkamiseen todennäköisemmin kuin henkilöt, joilla oli ollut sekä pitkäaikaisia tai toistuvia tuki- ja liikuntaelin että psyykkisiä oireita tutkimusta edeltäneen kuukauden aikana. Samoin henkilöt, jotka olivat kokeneet korkeintaan jonkin verran stressiä (OR 2.4; 95%CI 1.8–3.5) uskoivat työssä jatkamiseen todennäköisemmin kuin henkilöt, jotka olivat kokeneet stressiä melko tai erittäin paljon.

4.2.11 Terveysteen liittyvät elintavat

Terveysteen liittyvistä elintavoista (kuntoliikunta, tupakointi, alkoholin käyttö, nukkuminen, kehon painoindeksi) uskoon työssä jatkamiseen olivat yhteydessä kuntoliikunnan harrastaminen vähintään kolme kertaa viikossa (88 %), alkoholin kohtuukäyttö (85 %) ja suositusten mukaan (6,5–8,5 tuntia) (86 %) nukkuminen.

Logistisen regressioanalyysin mukaan vähintään kolme kertaa viikossa kuntoliikuntaa harrastavat (OR 1.5; 95%CI 1.1–2.0), alkoholin kohtuukäyttäjät (OR 1.42; 95%CI 1.02–1.96) ja suositusten mukaan nukkuvat (OR 1.6; 95%CI 1.2–2.1) uskoivat todennäköisemmin työssä eläkeikään jatkamiseen kuin kuntoliikuntaa vähemmän harrastavat, alkoholin riskikäyttäjät tai liian vähän tai paljon nukkuvat.

4.2.12 Työterveyshuolto

Työterveyshuoltoon kuuluminen ei ollut yhteydessä uskoon työssä jatkamiseen terveyden puolesta eläkeikään saakka.

4.2.13 Eri aihealueiden yhteinen logistinen regressiomalli

Lopuksi regressiomalliin laitettiin yhtä aikaa kaikki tutkimuksessa käytetyt tilastollisesti merkitsevät taustamuuttujat ja selittävät muuttujat. Malli selitti 41 % uskosta työssä jatkamiseen eläkeikään saakka terveydentilan puolesta muuttujan vaihtelusta. Seuraavat muuttujat olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä uskoon työssä jatkamisesta eläkeikään saakka terveydentilan puolesta.

Taustamuuttujat

- Viljanviljelijät uskoivat työssä jatkamiseen todennäköisemmin (OR 2.0; 95%CI 1.2–3.1) kuin lypsykarjatilalliset
- Muu nautakarjatilalliset uskoivat työssä jatkamiseen todennäköisemmin (OR 2.6; 95%CI 1.3–5.0) kuin lypsykarjatilalliset
- 35–44-vuotiaat uskoivat työssä jatkamiseen epätodennäköisemmin (OR 0.2; 95%CI 0.1–0.6) kuin vähintään 64-vuotiaat
- 45–54-vuotiaat uskoivat työssä jatkamiseen epätodennäköisemmin (OR 0.2; 95%CI 0.1–0.7) kuin vähintään 64-vuotiaat

Johtaminen

- henkilöt, jotka kokivat johtamistehtävät melko tai erittäin mielekkäiksi, uskoivat todennäköisemmin (OR 1.5; 95%CI 1.1–2.3) työssä jatkamiseen kuin he, jotka kokivat tehtävät ei lainkaan tai ei kovinkaan mielekkäiksi

Työympäristön haittatekijät

- henkilöt, jotka kokivat tapaturmariskin työssään lähes olemattomaksi tai melko pieneksi, uskoivat todennäköisemmin (OR 1.9; 95%CI 1.2–3.3) työssä jatkamiseen, kuin henkilöt, jotka kokivat tapaturmariskin melko tai erittäin suureksi
- henkilöt, jotka kokivat tapaturmariskin työssään kohtalaiseksi, uskoivat todennäköisemmin (OR 2.1; 95%CI 1.3–3.2) työssä jatkamiseen, kuin henkilöt, jotka kokivat tapaturmariskin melko tai erittäin suureksi

Työn fyysinen kuormittavuus

- henkilöt, jotka kokivat hankalat työasennot ei lainkaan tai jonkin verran haittaavina, uskoivat todennäköisemmin (OR 2.1; 95%CI 1.3–3.2) työssä jatkamiseen, kuin työasennot melko tai hyvin haittaavina kokevat

Palautuminen

- henkilöt, jotka palautuivat hyvin tai kohtalaisesti maataloustyön aiheuttamasta kuormituksesta työpäivän jälkeen, uskoivat todennäköisemmin (OR 2.4; 95%CI 1.4–4.1) työssä jatkamiseen, kuin huonosti palautuvat

Työtyytyväisyys

- henkilöt, jotka olivat maataloustyöhön erittäin tai melko tyytyväisiä, uskoivat todennäköisemmin (OR 2.7; 95%CI 1.5–4.9) työssä jatkamiseen, kuin maataloustyöhön melko tai erittäin tyytymättömät

Koettu terveys ja oireet

- henkilöt, jotka kokivat terveydentilansa melko tai erittäin hyväksi, uskoivat todennäköisemmin (OR 2.0; 95%CI 1.3–2.9) työssä jatkamiseen, kuin henkilöt, jotka kokivat terveydentilansa keksinkertaiseksi, melko tai erittäin huonoksi
- henkilöt, joilla ei ollut lääkärin toteamaa pitkäaikaissairautta vai vammaa, uskoivat todennäköisemmin (OR 3.0; 95%CI 2.0–4.5) työssä jatkamiseen, kuin henkilöt, joilla oli lääkärin toteama pitkäaikaissairaus tai vamma, mikä haittasi maataloustyössä
- henkilöt, joilla oli lääkärin toteamaa pitkäaikaissairaus vai vamma, mutta se ei haitannut maataloustyössä, uskoivat todennäköisemmin (OR 1.9; 95%CI 1.1–3.1) työssä jatkamiseen, kuin henkilöt, joilla oli lääkärin toteama pitkäaikaissairaus tai vamma, mikä haittasi maataloustyössä.

4.3 Työssä jatkamisen harkinta 63 ikävuoden jälkeen

Kun 45–63-vuotiailta päätoimisilta maatalousyrittäjiltä kysyttiin avoimella kysymyksellä, mitkä tekijät saivat jatkamaan maataloustyössä mukana oloa 63 ikävuoden jälkeen, kolme neljäsosaa (76 %) mainitsi jonkin edellytyksen. Heitä kutsutaan alla olevassa tekstissä työssä jatkamista harkitseviksi. Työssä jatkamisen tärkeimpinä edellytyksinä mainittiin:

- taloudelliset tekijät (24 %)
- oma terveys (22 %)
- mielekäs, mielenkiintoinen ja haastava työ (13 %)

Tilan jatkamiseen liittyvät tekijät mainittiin yhteensä 11 %:ssa vastauksia: ei jatkajaa tilalle (8 %), jatkajan auttaminen (2 %) ja jatkajan odottaminen 1 %. Muina edellytyksinä mainittiin: työn keventäminen (5 %), byrokratian vähentäminen (3 %), työaikaan liittyvät tekijät (2 %), maatalouspolitiikan selkiytyminen (1 %), pakko (1 %), hyvä ja toimiva työympäristö (1 %) ja muu edellytys (1 %).

4.3.1 Taustamuuttajat

Taustamuuttajien (ikä, sukupuoli, siviilisäätö, koulutus, palkatut työntekijät, tuotanto-suunta, tilan peltopinta-ala) mukaan työssä jatkamista harkitsivat useimmin viljanviljelijät ja muu kotieläintilalliset, ja he, joiden tilan kokonaispeltopinta-ala oli vähintään 50 hehtaaria (taulukko 3).

Taloudelliset tekijät työssä jatkamisen edellytyksenä korostuivat muu kotieläintilallisilla ja viljanviljelijöillä, miehillä, naimattomilla, eronneilla ja leskillä sekä heillä, joiden tilan kokonaispeltopinta-ala oli alle 50 hehtaaria. Oma terveys työssä jatkamisen edellytyksenä korostui naisilla ja heillä, joiden tilan kokonaispeltopinta-ala oli vähintään 50 hehtaaria. Mielekäs, mielenkiintoinen ja haastava työ korostui heillä, joiden tilan kokonaispeltopinta-ala oli alle 50 hehtaaria (taulukko 3).

Logistisessa regressiomallin mukaan työssä jatkamista harkitsivat todennäköisemmin viljanviljelijät (OR 2.2; 95%CI 1.6–3.0) ja muut kotieläintilalliset (OR 2.2; 95%CI 1.3–3.8) verrattuna lypsykarjatilallisiin.

Taulukko 3. Mitkä tekijät saivat sinut jatkamaan maataloustyössä 63 ikävuoden jälkeen? Taustamuuttujien mukaan prosenttiosuus (%) ja tilastollinen merkitsevyys (p), 45–63-vuotiaat, n=1418.

Edellytys työssä jatkamiselle	mainitsee jonkin edellytyk- sen	taloudelli- set tekijät	oma terveys	mielekäs, mielenkiin- toinen ja haastava työ	N
Yhteensä	74	24	22	13	1418
Tuotantosuunta	p<0.0001	p=0.0371	p=0.5422	p=0.0621	
• lypsykarjatalous	67	19	20	9	540
• muu nautakarjatalous	69	23	18	14	160
• muu kotieläintalous	81	29	22	17	131
• viljanviljely	81	28	24	13	364
• muu kasvinviljely	73	25	23	15	223
Ikä, vuosia	p=0.5983	p=0.5221	p=0.3833	p=0.2113	
• 45–55	75	24	23	14	788
• 55–63	74	25	21	12	630
Sukupuoli	p=0.3164	p=0.0427	p=0.1027	p=0.1321	
• mies	75	25	21	12	1270
• nainen	71	17	27	17	148
Siviilisääty	p=0.1558	p=0.0080	p=0.0160	p=0.2251	
• naimisissa/avoliitossa	74	23	23	12	1130
• naimaton/asumise- rossa/eronnut/leski	78	30	17	15	288
Maatalousalan koulutus	p=0.4508	p=0.3917	p=0.4897	p=0.2613	
• ei koulutusta/kurssi- muotoista/maamies- tai emäntäkoulu	74	25	23	12	847
• maatalousalan pe- rustutkinto/agro- logi/agronomi	76	23	21	14	571
Palkatut työntekijät	p=0.1233	p=0.1307	p=0.9455	p=0.0567	
• ei	74	25	22	12	1106
• kyllä	78	21	22	16	312
Peltopinta-ala, ha	p=0.0245	p=0.0368	p=0.0246	p=0.0382	
• 0–49	72	27	20	11	807
• 50–	78	21	25	15	611

4.3.2 Tilan toiminta

Tilan toimintaan liittyvistä muuttujista (tilan toiminnan kehittäminen, muutokset tilan toiminnassa, jatkaja tilalle) työssä jatkamisen harkitsemiseen oli yhteydessä se, että joku jatkaa tilan viljelyä maatalousyrittäjän jäädessä eläkkeelle (76 %) sekä se, ettei ollut ajankohtaista jatkaako joku tilan toimintaa maatalousyrittäjän jäädessä eläkkeelle (82 %).

Logistisen regressioanalyysin mikäli oli todennäköistä, että tilalle oli jatkaja (OR 1.41; 95%CI 1.02–1.94) tai asia ei ollut ajankohtainen (OR 2.3; 95%CI 1.4–3.8), maatalousyrittäjä kuului todennäköisemmin työssä jatkamista harkitsevien ryhmään.

4.3.3 Tilan ulkopuolelle suuntautuva toiminta

Tilan ulkopuolelle suuntautuvasta toiminnasta (sivutyö, urakointipalveluiden myynti ja osto sekä yhteistyö naapureiden kanssa) laskettu summamuuttuja ei ollut yhteydessä työssä jatkamisen harkitsemiseen ristiintaulukoinnin eikä logistisen regressioanalyysin mukaan.

4.3.4 Johtaminen

Johtamiseen liittyvistä tekijöistä (mielekkyyys, tärkeys ja kuormittavuus) työssä jatkamista harkitsivat useammin he, jotka kokivat johtamistehtävät korkeintaan silloin tällöin kuormittavana (76 %) kuin he, jotka kokivat johtamistehtävät usein kuormittavina (70 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan he, joita tilan johtamistehtävät kuormittivat korkeintaan silloin tällöin harkitsivat työssä jatkamista todennäköisemmin (OR 1.35; 95%CI 1.01–1.81) kuin he, joita tilan johtamistehtävät kuormittivat usein.

4.3.5 Työympäristö

Työympäristöön liittyviä muuttujia olivat työympäristön hättatekijät, tapaturmariski, tilan olosuhteet työturvallisuuden näkökulmasta ja riskien arviointi. Työympäristön hättatekijöistä työssä jatkamisen harkitsemiseen ei ristiintaulukoinnin eikä logistisen regressioanalyysin mukaan ollut yhteydessä mikään kysytty työympäristön hättatekijä, tapaturmariskin kokeminen, tilan olosuhteiden kunnossa olo työturvallisuuden näkökulmasta kunnossa eikä riskienarviointi.

4.3.6 Työn fyysinen kuormittavuus

Työn fyysistä kuormittavuutta arvioitiin työn ruumiillisen rasittavuuden, hankalien työasentojen sekä raskaiden nostojen ja kantamisen avulla. He, joita hankalat työasennot (76 %) tai hankalat nostot ja kantaminen (76 %) hättasivat korkeintaan jonkin verran, harkitsivat työssä jatkamista useammin kuin he, joita nämä asiat hättasivat melko tai hyvin paljon (69 % ja 70 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan työn fyysistä kuormittavuutta kuvaavat muuttujat eivät olleet yhteydessä työssä jatkamisen harkitsemiseen.

4.3.7 Työn henkinen kuormittavuus

Työn henkisistä kuormittavuutta arvioitiin työn henkisen rasittavuuden ja henkisten kuormitustekijöiden avulla. He, joilla oli vähemmän henkisiä kuormitustekijöitä työssään harkitsivat työssä jatkamista useammin (78 %) kuin he, joilla kuormitustekijöitä oli enemmän (73 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan työn henkinen kuormittavuus ei ollut yhteydessä työssä jatkamisen harkitsemiseen.

4.3.8 Palautuminen

Työstään hyvin tai kohtalaisesti palautuvat harkitsivat useammin (76 %) työssä jatkamista kuin huonosti (62 %) maataloustyön aiheuttamasta kuormituksesta työpäivän jälkeen palautuvat.

Logistisen regressionanalyysin mukaan he, jotka kokivat palautuvansa työstä hyvin tai kohtalaisesti (OR 1.9; 95%CI 1.2–2.9) harkitsivat työssä jatkamista todennäköisemmin kuin he, jotka kokivat palautuvansa huonosti.

4.3.9 Työtyytyväisyys

Työtyytyväisyyttä arvioitiin sillä, miten tyytyväinen maatalousyrittäjä oli maataloustyöhön sekä työn imun ja työn tärkeyden ja merkityksellisyyden kokemuksen avulla. Maataloustyöhön melko tai erittäin tyytyväiset (77 %) ja useammin työnimua kokevat (79 %) harkitsivat työssä jatkamista useammin kuin vähemmän tyytyväiset (69 %) ja harvemmin työnimua kokevat (72 %).

Logistisen regressionanalyysin mukaan he, jotka olivat työhönsä erittäin tai melko tyytyväisiä (OR 1.55; 95%CI 1.01–2.38) harkitsivat työssä jatkamista todennäköisemmin kuin työhönsä erittäin tai melko tyytymättömät. Samoin työnimua runsaammin kokevat harkitsivat työssä jatkamista todennäköisemmin (OR 1.37; 95%CI 1.01–1.86) kuin vähemmän työnimua kokevat.

4.3.10 Tuki henkiseen jaksamiseen

Tukea henkiseen jaksamiseen muilta sukulaisilta saaneet harkitsivat työssä jatkamista yleisemmin (83 %) kuin he, jotka eivät olleet tukea muilta sukulaisilta saaneet (74 %).

Logistisen regressioanalyysin mukaan muilta sukulaisilta saatu tuki lisäsi todennäköisyyttä (OR 1.67; 95%CI 1.01–2.77) työssä jatkamisen harkitsemiseen.

4.3.11 Koettu terveys ja oireet

Koettuun terveyteen ja oireisiin liittyvistä tekijöistä (koettu terveydentila, pitkäaikaissairastavuus, edellisen kuukauden aikaiset pitkäaikaiset tai toistuvat tuki- ja liikuntaelin sekä psyykkiset oireet, stressin kokeminen) työssä jatkamisen harkitsemiseen oli yhteydessä erittäin tai melko hyvä koettu terveydentila (78 %) verrattuna heihin, jotka kokivat terveydentilan keskinkertaiseksi, melko tai erittäin huonoksi (69 %).

Logistisessa regressioanalyysissä henkilöt, jotka kokivat terveydentilansa erittäin tai melko hyväksi harkitsivat työssä jatkamista todennäköisemmin (OR 1.5; 95%CI 1.2–2.0) kuin terveydentilansa korkeintaan keskinkertaiseksi kokevat.

4.3.12 Terveyteen liittyvät elintavat

Terveyteen liittyvistä elintavoista (kuntoliikunta, tupakointi, alkoholin käyttö, nukkuminen, kehon painoindeksi) työssä jatkamisen harkitsemiseen oli yhteydessä tupakointi. Tupakointimattomat olivat harkinneet työssä jatkamista useammin (76 %) kuin tupakoivat (67 %). Logistisen regressioanalyysin elintavat eivät lisänneet todennäköisyyttä työssä jatkamisen harkitsemiseen.

4.3.13 Työterveyshuolto

Työterveyshuoltoon kuuluminen ei ollut yhteydessä työssä jatkamisen harkitsemiseen.

4.3.14 Eri aihealueiden yhteinen logistinen regressiomalli

Lopuksi regressiomalliin laitettiin yhtä aikaa kaikki tutkimuksessa käytetyt tilastollisesti merkitsevät työssä jatkamisen harkitsemiseen liittyvät selittävät muuttujat. Malli selitti 9 % työssä jatkamista harkitsevien muuttujan vaihtelusta. Seuraavat muuttujat olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä työssä jatkamisen harkitsemiseen.

Taustamuuttujat

- Viljanviljelijät harkitsivat työssä jatkamista todennäköisemmin (OR 2.0; 95%CI 1.4–3.0) kuin lypsykarjatilalliset
- Muu kotieläintilalliset (muut kuin naudat) harkitsivat työssä jatkamista todennäköisemmin (OR 2.5; 95%CI 1.3–5.1) kuin lypsykarjatilalliset

Tilan toiminta

- henkilöt, joille ei ollut ajankohtaista jatkaako joku tilan viljelyä maatalousyrittäjän jäädessä eläkkeelle, kuuluivat todennäköisemmin (OR 2.2; 95%CI 1.4–3.7) työssä jatkamista harkitsevien ryhmään kuin he, joilla ei ollut jatkajaa tilalle.

Työtyytyväisyys

- henkilöt, jotka kokivat useammin työn imua, kuuluivat todennäköisemmin (OR 1.5; 95%CI 1.1–2.2) työssä jatkamista harkitsevien ryhmään, kuin vähemmän työnimua kokevat.

4.4 Tulosmuuttujien suhde toisiinsa

Henkilöt, jotka kokivat työkykynsä hyväksi, uskoivat useammin (91 %) työssä jatkamiseen terveyden puolesta eläkeikään saakka kuin huonoksi työkykynsä kokevat (70 %)($p < 0.0001$)(taulukko 4). He myös harkitsivat työssä jatkamista useammin (78 %) kuin huonoksi työkykynsä kokevat (69 %)($p = 0.0002$)(taulukko 5).

Taulukko 4. Koettu työkyky ja usko työssä jatkamiseen terveyden puolesta eläkeikään saakka, %, $n = 2169$.

Koettu työkyky	Usko työssä jatkamiseen		yhteensä
	ei/ todennäköisesti ei	kyllä/ todennäköisesti kyllä	
0-7	30	70	100
8-10	9	91	100
yhteensä	16	84	100

Taulukko 5. Koettu työkyky ja työssä jatkamisen harkitseminen 63 ikävuoden jälkeen, %, $n = 1418$.

Koettu työkyky	Työssä jatkamisen harkitseminen		yhteensä
	ei	kyllä	
0-7	31	69	100
8-10	22	78	100
yhteensä	25	75	100

Henkilöt, jotka uskoivat työssä jatkamiseen terveyden puolesta eläkeikään saakka, kokivat työkykynsä useammin (72 %) hyväksi kuin he, jotka eivät uskoneet työssä jatkamiseen eläkeikään saakka (38 %)($p<0.0001$) (taulukko 6). He myös harkitsivat työssä jatkamista 63 ikävuoden jälkeen useammin (77 %) kuin he, jotka eivät uskoneet työssä jatkamiseen eläkeikään saakka (60 %)($p<0.0001$)(taulukko 7).

Taulukko 6. Usko työssä jatkamiseen terveyden puolesta eläkeikään saakka ja koettu työkyky, %, n=2169.

Usko työssä jatkamiseen	Koettu työkyky		yhteensä
	0-7	8-10	
ei/todennäköisesti ei	62	38	100
kyllä/todennäköisesti kyllä	28	72	100
yhteensä	33	67	100

Taulukko 7. Usko työssä jatkamiseen terveyden puolesta eläkeikään saakka ja työssä jatkamisen harkitseminen 63 ikävuoden jälkeen, %, n=1418.

Usko työssä jatkamiseen	Työssä jatkamisen harkitseminen		yhteensä
	ei	kyllä	
ei/todennäköisesti ei	40	60	100
kyllä/todennäköisesti kyllä	23	77	100
yhteensä	26	74	100

Henkilöt, jotka harkitsivat työssä jatkamista 63 ikävuoden jälkeen, kokivat useammin työkykynsä hyväksi (65 %) kuin he, jotka eivät harkinneet työssä jatkamista (53 %)($p=0.0002$)(taulukko 8). He myös uskoivat terveyden puolesta työssä jatkamiseen eläkeikään saakka useammin (86 %) kuin he, jotka eivät työssä jatkamista harkinneet (73 %)($p<0.0001$)(taulukko 9).

Taulukko 8. Työssä jatkamisen harkitseminen 63 ikävuoden jälkeen ja koettu työkyky, %, n=1418.

Työssä jatkamisen harkitseminen	Koettu työkyky		yhteensä
	0-7	8-10	
ei	47	53	100
kyllä	35	65	100
yhteensä	38	62	100

Taulukko 9. Työssä jatkamisen harkitseminen 63 ikävuoden jälkeen ja usko työssä jatkamiseen terveyden puolesta eläkeikään saakka, %, n=1418

Työssä jatkamisen harkitseminen	Usko työssä jatkamiseen		yhteensä
	ei/ todennäköisesti ei	kyllä/ todennäköisesti kyllä	
ei	27	73	100
kyllä	14	86	100
yhteensä	17	83	100

5 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli löytää ne maatalousyrittäjien työhön, työoloihin, terveyteen ja elintapoihin liittyvät tekijät, joita kehittämällä voidaan edistää maatalousyrittäjien työkykyä ja työssä jatkamista. Tulosuuttajat olivat koettu työkyky, eläkeajatuksat ja työssä jatkamisen harkitseminen 63 ikävuoden jälkeen.

5.1 Koettu työkyky

Kaksi kolmasosaa (67 %) päätoimisista maatalousyrittäjistä koki työkykynsä hyväksi (arvo 8–10 asteikolla 0–10). Hyväksi koettuun työkykyyn oli yhteydessä ristiintaulukoinnin ja χ^2 -testin avulla katsottuna ($p < 0.05$) useita työhön, työoloihin, terveyteen ja elintapoihin liittyviä tekijöitä:

- alle 55-vuoden ikä
- vähintään maatalousalan perustutkinnon suorittaminen
- palkatun työvoiman käyttö
- tilan kokonaispeltopinta-ala vähintään 50 hehtaaria
- tilan toiminnan merkittävä kehittäminen
- ei suunnitteilla olennaisia muutoksia tilan tuotannossa seuraavan viiden vuoden aikana
- joku jatkaa tilan viljelyä tai tilanne ei ollut ajankohtainen
- tilan ulkopuolelle suuntautuvaa toimintaa enemmän
- johtamistehtävien kokeminen mielekkäinä, tärkeinä ja korkeintaan silloin tällöin kuormittavana
- työympäristön haittatekijöiden kokeminen korkeintaan jonkin verran haittaavina
- tapaturmariskin kokeminen korkeintaan kohtalaiseksi
- tilan olosuhteet työturvallisuuden näkökulmasta kunnossa
- riskien arviointi tilalla säännöllistä ja jatkuvaa toimintaa
- työ fyysisesti korkeintaan jonkin verran rasittavaa
- hankalat työasennot tai hankalat nostot ja kantaminen haittaavat korkeintaan jonkin verran
- työ henkisesti korkeintaan jonkin verran rasittavaa
- henkisiä kuormitustekijöitä vähemmän
- palautuu työstään hyvin tai kohtalaisesti
- maataloustyöhön tyytyväiset
- kokevat tekevänsä tärkeää ja merkityksellistä työtä vähintään viikoittain
- työnimua useammin kokevat
- tukea henkiseen jaksamiseen saaneet henkilöt, erityisesti muilta sukulaisilta ja muilta yrittäjiltä saatu tuki

- hyvä koettu terveydentila
- ei lääkärin toteamia pitkäaikaissairauksia tai vammoja tai työssä haittaavia pitkäaikaissairauksia tai vammoja
- ei viimeisen kuukauden aikana pitkäaikaisesti tai toistuvasti tuki- ja liikuntaelin tai psyykkisiä oireita
- korkeintaan jonkin verran stressin tuntemuksia
- kuntoliikunnan harrastaminen vähintään kolme kertaa viikossa
- suositusten mukaan (6,5–8,5 tuntia) nukkuminen
- normaalipaino
- työterveyshuoltoon kuuluminen

Kun aihekohtaisessa mallinnuksessa tilastollisesti merkitseviksi osoittautuneet muuttujat laitettiin yhteiseen logistiseen regressiomalliin, vakiointien seurauksena hyvän työkyvyn ryhmään (arvo 8–10 asteikolla 0–10) kuuluivat todennäköisimmin alle 64-vuotiaat, johtamistehtävät tärkeiksi kokevat, työnsä fyysisesti korkeintaan jonkin verran rasittavaksi kokevat, raskaat nostot ja kantamisen korkeintaan jonkin verran haittavana kokevat, useammin työnimua kokevat, terveydentilansa hyväksi kokevat, maatalousyrittäjät, joilla ei ollut lääkärin toteamaa työssä haittaavaa pitkäaikaissairautta vai vammaa, maatalousyrittäjät, joilla ei ollut ollut tutkimusta edeltäneen kuukauden aikana pitkäaikaisesti tai toistuvasti sekä tuki- ja liikuntaelin että psyykkisiä oireita ja normaalipainoiset maatalousyrittäjät.

Hyväksi koettu terveydentila, työtä haittaavien lääkärin toteamien sairauksien puuttuminen ja oireettomuus edistivät selvästi kuulumista hyvän työkyvyn ryhmään. Malli sisälsi samanaikaisesti koetun terveydentilan, pitkäaikaissairauksien ja oireiden olemassaolon, joten havaitut yhteydet kuvaavat itsenäistä, toisistaan riippumatonta merkitystä.

Työn imun tuntemuksilla oli selvä yhteys koettuun työkykyyn. Tutkimuksessa käytettiin kolmea työimun kysymystä, mitkä kuvasivat kolmea myönteistä työssä koettua hyvinvoinnin ulottuvuutta: tarmokkuus, omistautuminen ja uppoutuminen. Yhteisessä logistisessa regressiomallissa oli mukana myös saman aihealueen kysymykset työtyytyväisyydestä ja työn tärkeyden ja mielekkyyden kokemuksesta. Mallissa työn imun useuden tuntemus säilyi tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä koettuun työkykyyn. Vaikuttamalla tekijöihin, jotka ovat yhteydessä työnimun tuntemuksiin, voidaan merkittävästi vaikuttaa maatalousyrittäjien koettuun työkykyyn ja työssä jatkamiseen.

Työn ruumiillinen kuormittavuus oli selvästi yhteydessä koettuun työkykyyn. Malli sisälsi samanaikaisesti yleisen kokemuksen työn ruumiillisesta rasittavuudesta ja kokemuksen raskaiden nostojen ja kantamisen haittavuudesta, joten tässäkin havaitut yhteydet kuvaavat itsenäistä, toisistaan riippumatonta merkitystä. Kun tiedetään, että lähes joka toinen päätoiminen maatalousyrittäjä kokee työnsä ruumiillisesti melko tai hyvin raskaaksi ja joka

viides raskaat nostot ja kantamisen melko tai hyvin haittaavana, on tuloksilla selvä merkitys maatalousyrittäjien työurien pidentämiseen.

5.2 Eläkeajatuksat

Yli kahdeksan kymmenestä (84 %) päätoimisesta maatalousyrittäjiä uskoi terveyden puolesta maataloustyössä jatkamiseen eläkeikään saakka. Uskoon terveyden puolesta maataloustyössä jatkamiseen eläkeikään saakka olivat yhteydessä ristiintaulukoinnin ja χ^2 -testin avulla katsottuna ($p < 0.05$) seuraavat tekijät:

- alle 35-vuotiaat ja vähintään 55-vuotiaat
- miehet
- korkeintaan maamies- tai emäntäkoulun suorittaneet
- viljanviljelijät
- tilan kokonaispeltopinta-ala vähintään 50 hehtaaria
- tilan toiminnan merkittävä tai jonkin verran kehittäminen
- ei suunnitteilla olennaisia muutoksia tilan tuotannossa seuraavan viiden vuoden aikana
- joku jatkaa tilan viljelyä
- johtamistehtävien kokeminen mielekkäinä, tärkeinä ja korkeintaan silloin tällöin kuormittavana
- työympäristön haittatekijöiden kokeminen korkeintaan jonkin verran haittaavina
- tapaturmariskin kokeminen korkeintaan kohtalaiseksi
- tilan olosuhteet työturvallisuuden näkökulmasta kunnossa
- työ fyysisesti korkeintaan jonkin verran rasittavaa
- hankalat työasennot tai hankalat nostot ja kantaminen haittaavat korkeintaan jonkin verran
- työn henkisesti korkeintaan jonkin verran rasittavaa
- vähemmän henkisiä kuormitustekijöitä työssä
- työstään hyvin tai kohtalaisesti palautuvat
- maataloustyöhön tyytyväiset
- kokivat tekevänsä tärkeää ja merkityksellistä työtä vähintään viikoittain
- työnimua useammin kokevat
- tukea henkiseen jaksamiseen saaneet henkilöt
- hyvä koettu terveydentila
- ei pitkäaikaissairauksia tai vammoja tai työssä haittaavia pitkäaikaissairauksia tai vammoja
- ei viimeisen kuukauden aikana pitkäaikaisesti tai toistuvasti tuki- ja liikuntaelin tai psyykkisiä oireita korkeintaan jonkin verran stressin tuntemuksia
- kuntoliikunnan harrastaminen vähintään kolme kertaa viikossa
- alkoholin kohtuukäyttö
- suositusten mukaan (6,5–8,5 tuntia) nukkuminen

Kun aihekohtaisessa mallinnuksessa tilastollisesti merkitseviksi osoittautuneet muuttujat laitettiin yhteiseen logistiseen regressiomalliin, työssä jatkamiseen terveyden puolesta eläkeikään saakka uskovien ryhmään kuuluivat todennäköisimmin viljanviljelijät, muu nautakarjatilliset, alle 35-vuotiaat ja vähintään 55-vuotiaat, johtamistehtävät mielekkäiksi kokevat, henkilöt, jotka kokivat tapaturmariskin työssään korkeintaan kohtalaiseksi, hankalat työasennot vähemmän haittaavina kokevat, hyvin tai kohtalaisesti maataloustyön aiheuttamasta kuormituksesta työpäivän jälkeen palautuvat, maataloustyöhön tyytyväiset, terveydentilansa hyväksi kokevat ja maatalousyrittäjät, joilla ei ollut lääkärin toteamaa työssä haittaavaa pitkäaikaissairautta vai vammaa.

Kysymyksen asettelu huomioiden ei ollut yllätys, että hyväksi koettu terveydentila ja työtä haittaavien lääkärin toteamien sairauksien puuttuminen edistivät selvästi kuulumista työssä jatkamiseen terveyden puolesta eläkeikään saakka uskovien ryhmään. Mallissa mukana olleiden oireiden merkitys ei kuitenkaan noussut tässä samalla tavalla merkittäväksi kuin koetussa työkyvyssä. Uskossa työssä jatkamiseen terveyden puolesta eläkeikään saakka ennakoidaan tulevaisuutta. Oireet usein tulevat ja menevät, mutta pitkäaikaissairaudet ovat pysyvämpiä.

Maataloustyöhön tyytyväiset uskoivat työssä jatkamiseen. Yhteisessä logistisessa regressiomallissa oli mukana myös saman aihealueen muuttuja työn imusta. Tämän tulostuutujan kohdalla työtyytyväisyydellä oli voimakkaampi itsenäinen vaikutus uskoon työssä jatkamiseen.

5.3 Työssä jatkamisen harkinta 63 ikävuoden jälkeen

Kun 45–63-vuotiailta päätoimisilta maatalousyrittäjiltä kysyttiin avoimella kysymyksellä, mitkä tekijät saivat jatkamaan maataloustyössä mukana oloa 63 ikävuoden jälkeen, kolme neljäsosaa (76 %) mainitsi jonkin edellytyksen. Useimmin mainitut edellytykset olivat taloudelliset tekijät, oma terveys ja mielekäs mielenkiintoinen ja haastava työ.

Työssä jatkamisen harkitsemiseen 63 ikävuoden jälkeen olivat yhteydessä ristiintaulukoinnin ja χ^2 -testin avulla katsottuna ($p < 0.05$) seuraavat tekijät:

- viljanviljelijät ja muu kotieläintilliset (muut kuin nautatilalliset)
- tilan kokonaispeltopinta-ala vähintään 50 hehtaaria
- joku jatkaa tilan viljelyä tai tilanne ei ollut ajankohtainen
- johtamistehtävien kokeminen korkeintaan silloin tällöin kuormittavina
- hankalat työasennot tai hankalat nostot ja kantaminen haittaavat korkeintaan jonkin verran
- vähemmän henkisiä kuormitustekijöitä

- työstään hyvin tai kohtalaisesti palautuvat
- maataloustyöhön tyytyväiset
- työnimua useammin kokevat
- tukea henkiseen jaksamiseen muilta sukulaisilta saaneet
- hyvä koettu terveydentila
- tupakoimattomat

Kun aihekohtaisessa mallinnuksessa tilastollisesti merkitseviksi osoittautuneet muuttajat laitettiin yhteiseen logistiseen regressiomalliin, työssä jatkamista harkitsevien ryhmään kuuluivat todennäköisimmin viljanviljelijät, muu kotieläintilalliset (muut kuin nautatilalliset), maatalousyrittäjät, joille ei ollut ajankohtaista jatkaako joku tilan viljelyä maatalousyrittäjän jäädessä eläkkeelle ja runsaammin työn imua kokevat maatalousyrittäjät.

Terveydentilaan liittyvät muuttajat eivät yhteisessä logistisessa mallissa olleet yhteydessä työssä jatkamisen harkitsemiseen. Terveydentilaan liittyvä valikoituminen on todennäköisesti tässä ikäryhmässä (45–63-vuotiaat) vaikuttanut niin, että vakavimmin sairaat ovat jo siirtyneet maataloustyöstä pois. Näyttää siltä, että muut tekijät kuin terveys korostuvat haussa pidentää työuraa. Kannustaminen työuran pidentämiseen sen loppupäästä edellyttää siis muunkinlaisia toimia kuin maatalousyrittäjien terveyteen vaikuttamista.

6 SUOSITUKSET

Tutkimuksessa tuli selvästi esille, miten moniulotteisesti työhön, työoloihin, terveyteen ja elintapoihin liittyvät tekijät ovat yhteydessä koettuun työkykyyn ja työssä jatkamiseen.

Koettu työkyky määritti voimakkaasti sitä, miten maatalousyrittäjät uskoivat pystyvänsä työskentelemään terveydentilansa puolesta maataloustyössä eläkeikään saakka ja miten he harkitsivat työssä jatkamista 63 ikävuoden jälkeen. Tiedustelemalla maatalousyrittäjän käsitystä työkyvystä, voidaan arvioida hänen valmiuttaan jatkaa työssä eläkeikään saakka ja sen saavuttamisen jälkeenkin. Vaikuttamalla tekijöihin, jotka ovat yhteydessä koettuun työkykyyn, voidaan merkittävästi vaikuttaa myös maatalousyrittäjien työssä jatkamiseen.

Lisäksi jos maatalousyrittäjä uskoi terveyden puolesta työssä jatkamiseen eläkeikään saakka, hän todennäköisesti harkitsi myös työssä jatkamista 63 ikävuoden jälkeen. Tämä tarkoittaa sitä, että jo varhaisiin eläkeajatuksiin ja niitä lisääviin tekijöihin, tulee suhtautua vakavasti, kun tavoitteena on pidentää työuria.

Hyvä terveys on tärkeä perusta sille, että maatalousyrittäjä kokee työkykynsä hyväksi ja uskoo jatkavansa työssään terveydentilansa puolesta eläkeikään saakka. Terveyttä edistävät toimet, sairauksien hyvä hoito, tuki- ja liikuntaelinoireiden ja psyykkisten oireiden lievittäminen ovat tarpeen, kun pyritään ehkäisemään maatalousyrittäjien työurien keskeytymistä ennenaikaiseen eläkkeeseen.

Työn ruumiillinen rasittavuus oli selkeästi yhteydessä koettuun työkykyyn ja eläkeajatukseen. Työn fyysisen kuormittavuuden tasapainottamiseen tulee panostaa työtä, työvälineitä ja työympäristöä kehittämällä, jotta työssä jatkettaisiin nykyistä pidempään.

Työn imun tuntemukset voivat merkittävästi edistää työurien pidentämistä myös maatalousyrittäjillä. Mahdollisuus hyödyntää kokemusta ja taitojaan sekä kehittyä haastavassa työssä, jonka sisältöä voi itse muokata ja kehittää sekä mahdollisuus nähdä kättensä jäljet työssä, ovat tärkeitä työn imua lisääviä tekijöitä.

7 LÄHTEET

Ahlström L, Grimby-Ekman A, Hagberg M, Dellve L. The work ability index and single-item question: associations with sick leave, symptoms, and health – a prospective study of women on long-term sick leave. *Scandinavian Journal of Work and Environmental Health*. 2010; 36: 404–12.

Gould R, Polvinen A. Työkyky työuran loppupuolella. Kirjassa R Gould ym. (toim.) Työkyvyn ulottuvuudet. Terveys 2000-tutkimuksen tuloksia. Eläketurvakeskus, Kansaneläkelaitos, Kansanterveyslaitos, Työterveyslaitos, Helsinki 2006, sivut 255–290.

Hopsu L, Leppänen A, Ranta R, Louhevaara V. Perceived work ability and individual characteristics as predictors of early exit from working life in professional cleaners. *Int Congr Ser* 2005; 1280:84-88.

Huhtanen P, Tuomi K. Työ ja työkyky vakavien eläkeajatusten ennustajina: seurantatutkimus kunta-alalla 1981–1982 sekä eläkeajatusten toteutuminen 1997. Työ ja ihminen 2006; 20(1): 22–41.

Ilmarinen J, Tuomi K. Past, present and future of work ability. Helsinki: Finnish institute of Occupational Health; 2004. People and work research reports, no 65, p. 1-25.

Kallioniemi M. Well-being at work on farms in Finland. Stress, safety in animal handling and working conditions of women on dairy farms. Doctoral Dissertation. MTT Agrifood Research Finland, 2013.

Karisalmi S, Tuominen E, Kaliva K. Eläkeaikomuksen ja eläkkeelle siirtyminen. Seurantatutkimus Joustava eläkeikä-tutkimuksen aineistosta. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2008:2, Helsinki 2008.

Karpansalo M, Manninen P, Lakka TA, Kauhanen J, Rauramaa R, Salonen JT. Physical work-load and risk of early retirement: prospective population-base study among middle-aged men. *JOEM*; 2002, 44(10)930-9.

Kauppinen T, Salminen S, Hirvonen M, Perkiö-Mäkeä M. Työtapaturmat, työympäristön haittatekijät ja työssä jatkamisajatukset. Kirjassa M Perkiö-Mäkelä ja T Kauppinen (toim.). Työ, terveys ja työssä jatkamisajatukset. Työ ja ihminen tutkimusraportti 41. Työterveyslaitos. Helsinki 2012. s. 42–54.

Laitinen J, Perkiö-Mäkelä M, Virtanen S. Elintavat. Kirjassa T Kauppinen, P Mattila-Holappa, M Perkiö-Mäkelä ym. (toim.) Työ ja terveys Suomessa 2012. Työterveyslaitos, Helsinki 2013. s. 123–128.

Leino-Arjas P, Perkiö-Mäkeä M, Hirvonen M. Terveys ja työssä jatkamisajatukset. Kirjassa M Perkiö-Mäkelä ja T Kauppinen (toim.). Työ, terveys ja työssä jatkamisajatukset. Työ ja ihminen tutkimusraportti 41. Työterveyslaitos, Helsinki 2012, s. 82-100.

Miranda H, Kaila-Kangas L, Heliövaara M, Leino-Arjas P, Haukka E, Liira J, Viikari-Juntura E. Musculoskeletal pain at multiple sites and its effect on work ability among a general working population. *Occup Environ Med* 2010; 67: 449-55.

Perkiö-Mäkelä M, Hirvonen M, Kinnunen B, Koponen M, Louhelainen K, Mäittälä J, Sippö-nen J, Torpström A. Työterveys ja maatalous Suomessa 2014. Työterveyslaitos, Helsinki 2016.

Perkiö-Mäkeä M, Hakanen J, Hirvonen M. Työkyky, työn imu ja työssä jatkamisajatukset. Kirjassa M Perkiö-Mäkelä ja T Kauppinen (toim.). Työ, terveys ja työssä jatkamisajatukset. Työ ja ihminen tutkimusraportti 41. Työterveyslaitos, Helsinki 2012, s. 101–120.

Perkiö-Mäkeä M, Hirvonen M. Työn fyysiset kuormitustekijät ja työssä jatkamisajatukset. Kirjassa M Perkiö-Mäkelä ja T Kauppinen (toim.). Työ, terveys ja työssä jatkamisajatukset. Työ ja ihminen tutkimusraportti 41. Työterveyslaitos, Helsinki 2012, s. 55–66.

Perkiö-Mäkeä M, Leino-Arjas P. Elintavat ja työssä jatkamisajatukset. Kirjassa M Perkiö-Mäkelä ja T Kauppinen (toim.). Työ, terveys ja työssä jatkamisajatukset. Työ ja ihminen tutkimusraportti 41. Työterveyslaitos, Helsinki 2012, s. 121-132

Perkiö-Mäkelä M, Kauppinen T (toim.). Työ, terveys ja työssä jatkamisajatukset. Työ ja ihminen tutkimusraportti 41. Työterveyslaitos, Helsinki 2012.

Saarni SI, Saarni ES ja Saarni H. Quality of live, work ability, and self employment: a population survey of entrepreneurs, farmers, and salary earners. *Occupational and Environmental Medicine* 2008, 65 (2): 98 103.

Sell L, Burtmann U, Rugulies R, Villadsen E, Faber A, Sogaard K. Predicting long-term sickness absence and early retirement pension from self-reported work ability. *Int Arch Occupa Environ Health*. 2009 May 5.

Tuomi K, Ilmarinen J, Jahkola L, Tulkki A. Työkykyindeksi, Työterveyshuolto 19, 2. Korjattu painos. Työterveyslaitos, Helsinki 1997.

Tuomi K, Seitsamo J, Ilmarinen J. Työkyvyn moninaisuus ja työkykyindeksi. Kirjassa R Gould, Ilmarinen J, Järvisalo J, Koskinen S. (toim.) Työkyvyn ulottuvuudet. Terveys 2000 -tutkimuksen tuloksia. Eläketurvakeskus, Kansaneläkelaitos, Kansanterveyslaitos, Työterveyslaitos, Helsinki 2006. sivut 197–222.

Työryhmän raportti 27.8.2013. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Van den Berg, TI, Elders LA, Burdorf A. Influence of Health and Work on Early Retirement. JOEM 2010; 52(6): 576–583

Vartia M, Hirvonen M. Psykososiaaliset työolot työssä jatkamista edistävinä tekijöinä. Kirjassa M Perkiö-Mäkelä ja T Kauppinen (toim.). Työ, terveys ja työssä jatkamisajatukset. Työ ja ihminen tutkimusraportti 41. Työterveyslaitos, Helsinki 2012, s. 67–81.

Von Bonsdorff M, Huuhtanen P, Tuomi K, Seitsamo J. Predictors of employees' early retirement intentions: an 11-year longitudinal study. Occupational Medicine 2010; 60:94–100.

Suomalainen maatalous on muuttunut voimakkaasti viime vuosikymmenien aikana ja muutos jatkuu. Maatilojen ja maatalousyrittäjien määrä vähenee, keskimääräinen peltoala kasvaa ja kasvinviljelytilojen osuus suhteessa kotieläintiloihin suurenee. Maatalousyrittäjien työn luonne on muuttunut ja työn vaatimukset kasvavat.

Tutkimuksen tavoitteena oli löytää ne tekijät, joita kehittämällä voidaan edistää maatalousyrittäjien työkykyä ja työssä jatkamista. Tutkimusaineiston muodostivat Työterveys ja maatalous Suomessa-tutkimuksen päätoimiset maatalousyrittäjät (n=2169).

Hyvä terveys oli tärkeä perusta sille, että maatalousyrittäjä kokee työkykynsä hyväksi ja uskoo työssä jatkamiseen eläkeikään saakka ja sen jälkeenkin. Myös monet työhön, työoloihin, työn kuormittavuuteen ja työtyytyväisyyteen liittyvät tekijät olivat yhteydessä koettuun työkykyyn ja työssä jatkamisajatuksiin.

Työterveyslaitos
Arbetshälsoinstitutet
Finnish Institute of Occupational Health

PL 40, 00251 Helsinki

www.ttl.fi

ISBN 978-952-261-721-7 (PDF)